

**KAARISILLAN TAIDE- JA TOIMINTAKESKUKSEN
TAIDETOIMINNAN KEHITTÄMINEN**
Erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden ammatissa
toimimisen tarpeiden selvittäminen

LAB-AMMATTIKORKEAKOULU
Muotoilija YAMK
Muotoilu- ja media-alan uudistava
osaaminen
Syksy 2022
Johanna Immeli

Tiivistelmä

Tekijä(t) Immeli, Johanna	Julkaisun laji Opinnäytetyö, YAMK	Valmistumisaika Syksy 2022
	Sivumäärä 60 sivua	
Työn nimi Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksen taidetoiminnan kehittäminen Erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden ammatissa toimimisen tarpeiden selvittäminen		
Tutkinto Muotoilija (YAMK), Muotoilu- ja media-alan uudistava osaaminen		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyö tehtiin kehittämään Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksen taidetoimintaa ja selvittämään erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden ammatissa toimimisen tarpeita. Kehittämistyö tehtiin Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskukselle.</p> <p>Tutkimuksellisen kehittämistyön tavoitteena on Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksen tuottaman taidetoiminnan kehittämistarpeiden ja -toimenpiteiden kartoittaminen ja näin tuetun taidetoiminnan saatavuuden parantaminen ja erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden ammatissa toimimisen edellytysten edistäminen. Opinnäytetyön tavoite on tuoda esille erityistaidetoiminnan alaa, erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden ammatissa toimimisen haasteita ja merkityksiä sekä vammaisten henkilöiden kulttuurisia oikeuksia ja niiden toteutumista.</p> <p>Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Kehittämistyössä hyödynnettiin palvelumuotoilun prosessia ja menetelmiä. Käyttäjätiedon keräämiseen käytettiin teemahaastattelua. Kehittämistyössä hyödynnettiin yhteiskehittämistä, ja palvelun mallintamisessa käytettiin palvelupolkua ja asiakasprofiileja. Kehittämistyöhön osallistui erityistä tukea tarvitsevia taiteilijoita, heidän huoltajiaan sekä Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksen henkilökuntaa.</p> <p>Kehittämistyö tuo esille erityistaidetoiminnan kehittämisen tärkeyden ja erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden näkökulman taiteen merkityksestä ja taiteilijana toimimisesta. Kehittämistyön tulokset ja johtopäätökset edistävät Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksen taidetoiminnan kehittämistä ja hyödyttävät erityistaidetoiminnan alaa ja erityistä tukea tarvitsevia taiteilijoita.</p>		
Asiasanat erityistaidetoiminta, taidestudiotoiminta, palvelumuotoilu, yhteiskehittäminen		

Abstract

Author(s) Immeli, Johanna	Type of publication Master's Thesis, UAS	Published Autumn 2022
	Number of pages 60	
Title of publication Development of the art activities of the Kaarisilta Art and Activity Center Finding out the professional needs of artists who need special support		
Name of Degree Master of Culture and Arts, UAS		
Abstract <p>The thesis was done to develop the art activities of the Kaarisilta Art and Activity Center and to find out the professional needs of artists who need special support. The development work was done for the Kaarisilta Art and Activity Center.</p> <p>The aim of the development work is to map the development needs and measures of art activities produced by the Kaarisilta Art and Activity Center and thus improve the availability of supported art activities and promote the conditions for working in the profession of artists who need special support. The aim of the thesis is to highlight the field of art activities in supported environments, the challenges and meanings of working in the profession of artists who need special support, as well as the cultural rights of disabled people and their implementation.</p> <p>The thesis is qualitative research. The process and methods of service design were utilized in the development work. A themed interview was used to collect user data. Co-development was utilized in the development work, and the service path and customer profiles were used in the modeling of the service. Artists in need of special support, their guardians and the staff of the Kaarisilta Art and Activity Center participated in the development work.</p> <p>The development work brings out the perspective and thoughts of artists who need special support regarding the meanings of art and being an artist and why the development of art activities in supported environments is important. The results and conclusions of the development work promote the development of the art activities of Kaarisilta Art and Activities Center and benefit the field of art activities in supported environments and artists who need special support.</p>		
Keywords Art activities in supported environments, Supported Art Studios, Service design, Co-development		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	KEHITTÄMISTYÖN VIITEKEHYS	2
2.1	Erityistaidetoiminta	3
2.2	Oikeus taiteeseen ja kulttuuriin sekä taiteen merkitys.....	4
2.3	Erityistaidetoiminta Suomessa	5
2.4	Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskus.....	6
2.5	Taiteilijana toimiminen	7
3	KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS	11
3.1	Kehittämistyössä käytetyt tutkimusmenetelmät	13
3.1.1	Teemahaastattelu.....	16
3.1.2	Asiakasprofiili.....	18
3.1.3	Palvelupolku	19
3.1.4	Yhteiskehittäminen	20
4	KEHITTÄMISTYÖN TULOKSET	24
4.1	Aineiston analysointi.....	24
4.2	Erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden haastattelut	24
4.2.1	Taiteilijapolut.....	25
4.2.2	Taiteilijana toimiminen.....	26
4.2.3	Ammatilliset haaveet	28
4.2.4	Taidetoiminnan vaikutukset yksilölle.....	29
4.2.5	Asiakasprofiilit.....	30
4.3	Kuvataideopettajan ja –ohjaajan haastattelut	31
4.4	Sosiaalityöntekijän haastattelu	34
4.5	Yhteiskehittämisen työpaja.....	35
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	40
5.1	Tutkimuskysymyksiin vastaaminen	40
5.2	Kehittämistyön hyödyt kohdeorganisaatiolle.....	48
5.3	Kehittämistyön hyödyt alalle ja taiteilijoille	48
5.4	Kehittämistyön luotettavuus ja eettisyys	48
5.5	Jatkokehitysideat	50
5.6	Opinnäytetyön anti tekijälleen	50
	LÄHTEET	52
	KUVIOT.....	56
	KUVAT	57

LIITTEET.....	58
---------------	----

1 JOHDANTO

Tämä kehittämistyö on tehty tuomaan esille erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden ammatissa toimimisen haasteita sekä kehittämään Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksen taidetoimintaa. Kehittämistyö on tehty Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskukselle, ja sillä pyritään kartoittamaan ja tuomaan esille Kaarisillan tuottamaan taidetoimintaan liittyviä kehittämistoimenpiteitä. Kehittämistyöllä pyritään myös parantamaan erityistaidetoiminnan alaa sekä erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden ammatissa toimimisen edellytyksiä.

Lähtökohta tälle kehittämistyölle on sen tekijän pitkä, yli 15 vuoden, työhistoria Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksessa kuvataideohjaajana ja -opettajana, sekä Kaarisillan halu kehittää toimintaansa nykytilanne taide- ja sosiaalityön aloilla huomioiden. Erityistaidetoiminnan tilanne niin Suomessa kuin ulkomaillakin on tullut tutuksi tämän kehittämistyön tekijälle erityisen hyvin hänen Kaarisillassa työskentelynsä aikana. Hän on saanut olla mukana tekemässä ja kehittämässä Kaarisillan tuottamaa taidetoimintaa ja tutustunut erityistaidetoiminnan alaan ja sen haasteisiin sekä erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden ammatilliseen tilanteeseen.

Opinnäytetyössä käsitellään erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden ammatissa toimimisen edellytyksiä sekä haasteita, sekä tuodaan samalla esille vammaisten henkilöiden kulttuurisia oikeuksia ja niiden toteutumista. Opinnäytetyössä kerrotaan erityistaidetoiminnan alasta ja siihen liittyvistä käsitteistä, rakenteista ja käytänteistä, erityisesti keskittyen Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksen toimintaan.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jonka lähestymistapa on palvelumuotoilu. Kehittämistyön tavoitteena on tutkia ja kehittää Kaarisillan taidetoimintaa sekä erityistaidetoiminnan asiakkaille soveltuvia toimintamalleja, jotka mahdollistaisivat olemassa olevan taidetoiminnan ja -palvelun saavutettavuuden myös laajemmalle asiakaskunnalle. Kehittämistyön tutkimusmenetelminä käytetään teemahaastattelua, asiakasprofiilia, palvelupolkua ja yhteiskehittämistä. Kehittämistyöhön osallistuu joukko erityistä tukea tarvitsevia taiteilijoita, heidän huoltajiaan sekä Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksen henkilökuntaa.

2 KEHITTÄMISTYÖN VIIITEKEHYS

Erityistaidetoiminta on alana marginaalinen, monille tuntematon. Erityistaidetoimijat joutuvat kamppailemaan usein rahoituksen ja toiminnan mahdollistamisen kanssa, sillä sote- ja taidealan kohtaaminen ja yhteisen ymmärryksen sekä yhteistyön luominen ei ole aina mutkatonta. Esimerkiksi sote -uudistus muuttaa toimintatilannetta ratkaisevasti Kaarisillan kaltaisille toimijoille, jotka sijoittuvat sekä sosiaali- että kulttuuripalveluiden alalle. Erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden sijoittuminen niin sanotulle taidekentälle ja yleiseen tietoisuuteen on usein haastavaa, jos tarvittavaa ammatillista tukea ei ole saatavilla. Kuitenkin viime aikoina erityistaidetoiminta on tullut näkyvämmäksi ja laajemmin huomioiduksi. Erityistaidetoimijat, erilaiset hankkeet ja sellaiset toimijat kuten Kettuki ry ovat saaneet nostetuksi aktiivisella toiminnallaan erityistaidetoimintaa sekä tukea tarvitsevia taiteilijoita näkyville.

Erityistaidetoimintaa käsitteleviä opinnäytetöitä ovat Synnöve Jokelaisen Metropolia ammattikorkeakoululle tekemä YAMK-opinnäytetyö Taidestudiotoimintamallin kehittämisestä sekä Sue Laitiaisen LAB ammattikorkeakoululle tekemä sosionomin AMK-opinnäyte Taidetyöskentelyn merkitys PHHYKYN Studio Viis -kollektiivissa. Opinnäytetyönään Jokelainen (2019) kehitti Kettuki ry:lle Taidestudiotoimintamallin, joka on tarkoitettu erityisesti vammaispalveluiden palveluntuottajille laatusuosituksiksi. Jokelaisen kehittämistyön tarkoituksena on myös parantaa taidestudiotoiminnan saatavuutta sekä edistää vammaisten henkilöiden kohdalla yhdenvertaisia oikeuksia taiteeseen ja kulttuuriin.

Laitiaisen (2020) opinnäytetyössä tutkitaan erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden näkökulmasta taidetyöskentelyn merkitystä Lahdessa toimivassa Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän ylläpitämässä Studio Viis -kollektiivissa. Laitiaisen työ tuo esiin taiteen ja taiteilijana toimimisen hyvinvointivaikutuksia sosiaalialan näkökulmasta: yhteisön merkitys, itsevarmuuden ja osallisuuden kasvu, syrjäytymisen ehkäisy sekä mahdollisuus toteuttaa omaehtoisesti taiteilijuutta olivat hänen tutkimuksensa esiin nostamia vaikutuksia.

Anni Ohmerluoma on tehnyt Oulun yliopiston Kasvatustieteiden tiedekunnalle pro gradu – tutkimuksen ”Hän on taide, taide on hän” – Erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden taidepolut yhdenvertaisuuden näkökulmasta huoltajien kertomana. Ohmerluoman (2022) tutkimuksen keskiössä ovat erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden huoltajien kertomukset taiteen yhdenvertaisuuden toteutumisesta Suomessa ja siinä tuodaan esille yhdenvertaisuuteen liittyviä haasteita.

2.1 Erityistaidetoiminta

Erityistaidetoiminta tarkoittaa kehitysvammaisten, autismin kirjon sekä laaja-alaisia oppimishaasteita omaavien henkilöiden taidetoimintaa. Niin kuin kuvataiteen alalla yleensä myös erityistaidetoiminnassa on erotettava harrastaminen, opiskelu sekä ammattimaisuus toisistaan: erityistaidetoiminnan piirissä taidetta voidaan tehdä virkistys-, terapia- tai kuntoutustarkoituksessa, taide voi olla harrastus tai sitä voi opiskella ja saada itselleen ammatin. Erityistaidetoiminta -käsite tarkoittaa tuettua kuvataidetoimintaa. Erityistaidetoiminta -nimityksellä viitataan erityiseen toiminnan rakenteeseen, joka mahdollistaa taiteen tekemisen tuettuna, jokaiselle yksilölle räätälöidyn tuen avulla. Haveri ja Lilja (2022, 19, 41-42, 56.) toteavat Yhdenvertainen taide -julkaisussa, ettei erityistaidetoiminnassa tehty taide kuitenkaan kaipaa erityisen leimaa. Myös taiteilijasta on hyvä puhua ilman määrittelyä, mutta tarvittaessa taiteilijan voi kertoa olevan erityistä tukea tarvitseva taiteilija. Erityistä tukea tarvitseviksi määritellään henkilöt, joilla on sosiaalsiin taitoihin ja oppimiseen liittyviä haasteita, esimerkiksi kehitysvammaiset ja autismin kirjon henkilöt (Sutela 2017, 72).

Erityistaidetoiminnan tarkoitus on mahdollistaa erityistä tukea tarvitseville taiteen tekijöille taiteen tekeminen ja ammatissa toimiminen: kaikilla tulisi olla yhdenvertaiset mahdollisuudet ja oikeudet opiskella, toimia taiteilijana ja ilmaista itseään taiteen avulla. Yhdenvertainen taide -julkaisussa tuodaan esille tällaisen yhdenvertaisuuden mahdollistavina asioina esteettömyys ja saavutettavuus. Julkaisussa todetaan, että esteettömyys on laaja kokonaisuus, joka mahdollistaa kaiken osallistumisen mm. työntekoon, opiskeluun, harrastamiseen ja myös taiteeseen ja kulttuuriin. Esteettömyys ei merkitse vain liikkumisen edesauttamista ja pääsyä paikasta toiseen, vaan myös palveluiden saatavuutta, välineiden käytettävyyttä, tiedon ymmärrettävyyttä, mahdollisuutta osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon ja taiteelliseen itseilmaisuun. Erityistaidetoiminnassa tämä tarkoittaa esteettöntä toimintaympäristöä, sekä aktiivista tuen tarpeen huomioimista ja hyväksyvää ilmapiiriä. Saavutettavuus erityistaidetoiminnassa tarkoittaa, että se soveltuu mahdollisimman monenlaisille ihmisille. Se tarkoittaa myös taideteosten viemistä erilaisten yleisöjen saataville: esteetön taide palvelee ja hyödyttää kaikkia ihmisiä. (Haveri & Lilja 2022, 10- 11.)

Erityistaidetoiminnan erityisyys määrittyy yksilöllisen tuen tarpeesta. Toiminnan tavoitteena ei ole erityisyys, vaan mahdollistaa tavallinen taiteen tekeminen myös niille, jotka tarvitsevat siihen tukea. Erilaiset tuen tarpeet tulee huomioida niiden vaatimalla tavalla: henkilön yksilölliseen tilanteeseen ja tuen tarpeisiin tulee perehtyä ja tuki personoida sen mukaan. Erityistä tukea tarvitsevien taiteen tekijöiden ryhmä on hyvin heterogeeninen ja osallisuuden esteet moninaisia. (Haveri & Lilja 2022, 21-24.)

2.2 Oikeus taiteeseen ja kulttuuriin sekä taiteen merkitys

YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 27. artikla määrittelee kulttuurisiksi perusoikeuksiksi jokaisen ihmisen oikeuden osallistua taiteisiin ja kulttuuriin, kehittää itseään ja yhteisöään niiden avulla sekä mahdollisuuden ilmaista itseään vapaasti (Ihmisoikeusliitto). YK:n vammaisia henkilöitä koskeva yleissopimus pyrkii takaamaan vammaisille tasapuolisen kohtelun kaikilla elämänalueilla niin, että vammaisten henkilöiden erityistarpeet tulevat huomioiduksi ja että heille taattaisiin samat mahdollisuudet yhteiskunnalliseen osallistumiseen kuin muillekin (YK-liitto).

Yhdenvertaisuus tarkoittaa kaikkien ihmisten samanarvoisuutta riippumatta mistään henkilöön liittyvästä syystä, kuten esimerkiksi vammasta, etnisestä alkuperästä, uskonnosta tai sukupuolesta. Oikeudenmukaisessa yhteiskunnassa perusoikeudet kuuluvat kaikille, eikä henkilöön liittyvät tekijät saisi vaikuttaa esimerkiksi mahdollisuuteen kouluttautua, tehdä työtä tai saada erilaisia palveluja. Suomen perustuslakiin kirjattu yhdenvertaisuuden periaate tarkoittaa syrjinnän kieltoa ja ihmisten yhdenvertaisuutta lain edessä. (Oikeusministeriö)

Oikeudet ja mahdollisuudet osallistua taiteeseen ja kulttuuriin tulisivat olla kaikille yhtäläiset ja tasa-arvoiset. Haveri ja Lilja korostavatkin Yhdenvertainen taide –julkaisussa, että monet erityistä tukea tarvitsevat henkilöt jäävät paitsi laadukkaasta taideopetuksesta tai että heillä ei ole mahdollisuuksia opiskella tai harrastaa taidetta tai toimia taiteilijana. Osallistuminen ja pääsy tuettuun taidetoimintaan on sattumanvaraista, johon vaikuttaa esimerkiksi asuinpaikka tai lähipiirin tuki. Esimerkiksi koulussa, harrastuksissa ja päivätoiminnassa tulisi paremmin tunnistaa vammaisten henkilöiden vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet ja tarjota tarvittavaa tukea niiden kehittämiseen. Taiteellisesti lahjakkaan erityistä tukea tarvitsevan henkilön on mahdoton saavuttaa taiteilijuutta, jos hänellä ei ole yhdenvertaisia mahdollisuuksia taiteen ja kulttuurin harrastamiseen ja opiskeluun. (Haveri & Lilja 2022, 10-14.)

Taiteen merkitys yksilölle ja yhteiskunnalle on nähtävissä ja sitä onkin tutkittu laajasti. Sitran julkaisemassa artikkelissa Näkökulmia taiteen ja kulttuurin tutkituista vaikutuksista tuodaan esille taiteen ja kulttuurin vaikutuksia keräten yhteen tutkimusaineistosta nousseet tärkeimmät tulokset. Taiteen ja kulttuuriin osallistumisen hyödyt ovat merkittäviä sekä yksilöille että yhteiskunnalle, vaikeivat ne olekaan pääasiallinen syy taiteen tekemiseen tai kulttuuriin osallistumiseen. Taiteella ja kulttuurilla on merkittäviä vaikutuksia sosiaaliseen hyvinvointiin, terveyteen ja oppimiseen. Lisäksi taiteella ja kulttuurilla on välillisiä vaikutuksia myös talouteen, ympäristöön ja kestävään kehitykseen. Taide ja kulttuuri luovat monia positiivisia sosiaalisia vaikutuksia lisäten mm. sosiaalista osallistumista ja osallisuutta sekä vähentäen yksinäisyyttä ja syrjäytymistä. Taidetoiminnan kautta on myös

mahdollista kehittää sosiaalisia taitoja ja saada verkostoja, jotka hyödyttävät yksilöä elämässä yleensäkin. Taiteella ja kulttuurilla on myös tutkitusti vaikutusta terveyteen, elämänlaatuun ja onnellisuuteen. Taidetoimintaan osallistumisen on todettu esimerkiksi parantavan hoitotuloksia ja vähentävän oireita ja lääkkeiden tarvetta. Taidetoimintaan osallistuminen luo taitoja sekä taiteen ymmärrystä sekä kehittää kognitiivisia kykyjä. Taidetoiminnan kautta yksilö kehittää myös itsetuntemusta ja vuorovaikutustaitoja: työssä ja opinnoissa menestyminen parantuvat luovuuden kehittymisen myötä. (Honkala & Laitinen 2017)

Taide on myös tapa kertoa ja viestiä. Taide antaa käyttöön monia keinoja ja välineitä itseilmaisulle. Erityistä tukea tarvitsevalle henkilölle taide voi olla merkittävä tapa tulla kuuluksi ja nähdyksi: jos kommunikointi on muuten haastavaa, voi taide antaa väylän itseilmaisulle ja mahdollisuuden saada ajatuksensa esille.

2.3 Erityistaidetoiminta Suomessa

Erityistaidetoiminnan ja -toimijoiden kenttä Suomessa on moninainen, eikä se valitettavasti kata läheskään koko maata tasapuolisesti. Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksen lisäksi Suomessa toimii joukko muita vastaavia taidetoimijoita, jotka mahdollistavat päivittäisen ammattimaisen työskentelyyn erityistä tukea tarvitseville taiteilijoille. Muuten erityistaidetoiminta tapahtuu pitkälti erilaisissa päiväaikaisissa toimintapaikoissa tai harrastustyyppisesti kokoontuvissa ryhmissä. Erityistaidetoiminta on kirjavaa eikä kaikille kiinnostuneille saavutettavaa. Ala on kuitenkin saanut viime vuosina tunnettavuutta, ja muutos parempaan on tapahtumassa: esimerkiksi sosiaalialalla on osittain herätty tunnistamaan taidetoiminnan merkitys.

Erityistaidetoimintaa tarjoavien toimijoiden kirjo on suuri ja toimintaa järjestetään perustuen erilaisiin rakenteisiin ja toimintatapoihin. Suuri osa erityistaidetoimintaa on kunnan järjestämää tai ostamaa päivä- tai työtoimintaa. Myös järjestöt ja yksityinen sektori järjestävät erityistaidetoimintaa, joka toteutetaan yleensä ostopalvelusopimuksena kunnan kanssa, kuten esimerkiksi Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksessa. Taidetoimintaa järjestävät myös mm. kansan- ja työväenopistot erilaisin linjoin tai kurssein. Erityistä tukea tarvitseva taiteilija voi työskennellä myös omillaan ilman ammattimaista ohjausta tai tukea. (Haveri & Lilja 2022, 42.)

Suomessa alan niin sanottuna kattojärjestönä toimii Kettuki ry. Kettuki ry on perustettu 2002 ja se toimii erityistaidetoiminnan kentän edunvalvojana ja alan valtakunnallisena asiantuntijaverkostona sekä edustaa kaikkia erityistä tukea tarvitsevia taiteilijoita. Yhdistys tekee työtä erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden osallisuuden hyväksi ja puolustaa hei-

dän oikeuksiaan. Kettuki myös tukee erityistaidetoiminnan kenttää vaikuttamalla, välittämällä tietoa ja ylläpitämällä verkostoa. Kettukin järjestää esimerkiksi Autismisäätiön kanssa valtakunnallisia taiteilijatapaamisia Teams -alustalla parin kuukauden välein, valitsee vuoden taiteilijan avoimen haun kautta, jakaa Vuoden taideteko -tunnustuksen sekä ylläpitää Taiteilijamatrikkeliä. (Kettuki ry.)

Taidestudiotoimintaa, joka mahdollistaa ammatillisen taiteilijana toimimisen, järjestetään Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksessa Lahdessa, osana Autismisäätiön toimintaa Helsingissä, Aula työkoti -yhdistyksen ylläpitämässä Studio Aulassa Helsingissä, osana Settlementi Tampere ry:n tuottamaa toimintaa Omapolun Ateljeessa, Kirsikodissa Lieksassa sekä osana PHHYKY:n toimintaa toimii Studio Viis Lahdessa. Muita erityistaidetoimintaa järjestäviä toimijoita Suomessa ovat esimerkiksi Lyhty ry Helsingissä, Ateljee Eivor Porvoossa, Taidekeskus Into Turussa sekä Taidepesula Pieksämäellä.

2.4 Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskus

Kaarisilta ry on valtakunnallinen yhdistys, joka on perustettu vuonna 1986. Kaarisilta ry on vuodesta 1987 alkaen tarjonnut toimintaa erityistä tukea tarvitseville henkilöille Erstan kartanon rakennuksissa ja miljöössä Villähteellä, Lahdessa. Kaiken toiminnan perustana Kaarisillassa ovat eettiset ja esteettiset arvot sekä elämän ja yksilön kunnioittaminen. Toimintaa järjestetään päiväaikaisena toimintana sekä ammatillisena koulutuksena. Kaarisilta ry oli aloittaessaan ensimmäisiä toimijoita, jotka tarjosivat kulttuuripainotteista toimintaa erityistä tukea tarvitseville henkilöille. Vuodesta 2003 lähtien Kaarisilta ry on ensimmäisenä Suomessa järjestänyt kuvataiteen ja musiikin alan ammatillista koulutusta erityisopetuksena. Musiikkialan ja Media-alan ja kuvallisen ilmaisun perustutkintojen lisäksi Kaarisillassa tarjotaan tutkintokoulutukseen valmentavaa sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta. Koulutukset järjestetään yhteistyössä Koulutuskeskus Salpauksen kanssa. Kaarisillan päiväaikainen toiminta sisältää kuvataidetta, taidekäsityötä, keramiikkaa, musiikkia, liikuntaa sekä vapaavalintaista työpajatoimintaa, mm media-, tanssi ja kuvanveistotyöpajojen muodossa.

Toiminta järjestetään ryhmämuotoisesti: ryhmät ovat painottuneet eri toimintoihin, esimerkiksi liikuntaan tai musiikkiin, toimintaan osallistuvien henkilöiden toiveiden ja tarpeiden mukaan. Kaarisillan päiväaikaisen toiminnan alla toimivat myös Musiikki- ja Taidestudiot, joissa on mahdollisuus keskittyä kuvataiteen ja musiikin tekemiseen ammattimaisesti. Taidestudio tarjoaa taiteilijoille tilat ja välineet sekä taiteilijamentorin tuen ja yhteisön taiteen tekemiseen ja taiteilijana toimimiseen.

Osa Kaarisillan toimintaa on erilaisten kulttuuritapahtumien, kuten konserttien, näyttelyiden ja näytelmien, tuottaminen Suomessa ja ulkomailla. Kaarisilta ry ylläpitää Galleria Art Kaarisiltaa Helsingin keskustassa, Sanomatalossa, sekä järjestää joka toinen vuosi toteuttavan kansainvälisen Kaarisilta Biennale -kuvataidetapahtuman ja -näyttelyn. Galleria- ja näyttelytoiminnan tarkoitus on tuoda erityistä tukea tarvitsevia taiteilijoita esille ja tasa-arvoistaa taidemaailmaa. Kaarisilta ry palkittiin vuonna 2014 Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämällä Suomi -palkinnolla tekemästään merkittävästä työstä erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden aseman parantamiseksi. (Kaarisilta ry.)

2.5 Taiteilijana toimiminen

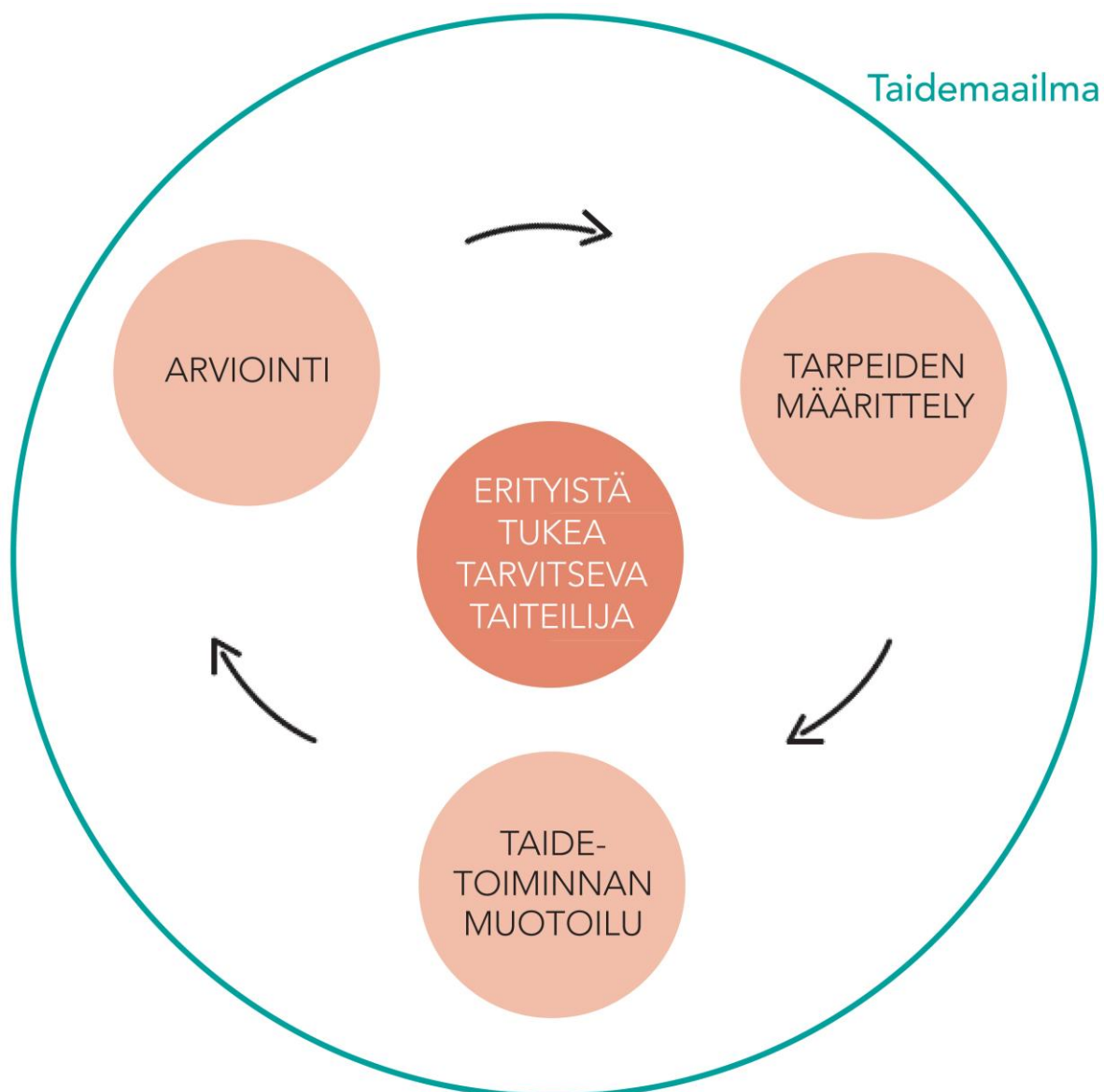
Erytystä tukea tarvitsevan henkilön tie taiteilijaksi voi olla moninainen. Osa henkilöistä tutustuu taiteeseen ja osallistuu taidetoimintaan päiväaikaisessa toiminnassa tai harrastuksessa, joka pikkuhiljaa kehittyy ja syvenee ammattimaiseksi taiteilijuudeksi. On paljon myös kiinni siitä, pääseekö henkilö osalliseksi laadukkaasta taideohjauksesta, joka mahdollistaa työskentelyn ja kehittymisen. Vaikka taide kiinnostaisi, taiteen piiriin pääseminen riippuu asuinpaikan taidetoiminnan tarjonnasta ja esimerkiksi lähipiirin tuesta tai kannustuksesta. Kaikilla paikkakunnilla ei ole mahdollisuuksia tuettuun taidetoimintaan.

Osalle erityistä tukea tarvitsevia taiteen alasta kiinnostuneita tie taiteilijaksi mahdollistuu ammattiopintojen kautta. Taiteen toisen asteen erityisen tuen ammatillista koulutusta järjestää Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksen lisäksi Spesia ammattiopisto. Ammattiopisto Spesian Jyväskylän toimipisteessä on mahdollista opiskella kuva- ja mediataiteen sekä valokuvauksen suuntautumislinjoilla (Spesia). Opintoihin hakeutuminen ja pääsy vaatii tukea ja tietoa opiskelumahdollisuuksista. Opintoja edeltävä taidetoiminta ja harrastuneisuus ovat merkittävässä osassa opiskelupaikan saamiseen. Yksi haaste saattaa olla myös mahdollinen muutto opiskelupaikkakunnalle.

Reitti taiteilijaksi voi olla siis hyvinkin monenlainen ja yksilöllinen. Yhdenvertainen taide – julkaisussa todetaan, että taiteilijana toimiminen ei ole luvanvaraista tai säädeltyä: taiteilijaksi voi kouluttautua tai se voi olla seurausta itseoppineisuudesta ja asialle omistautumisesta. Taiteilijan ammattimaiselle toiminnalle tunnusomaista on taiteellinen tuotanto sekä ammatti-identiteetin omaaminen. Taiteilijana toimiminen kaikkine taidemaailmaan liittyvine aspekteineen vaatii erityistä tukea tarvitseville taiteilijoille oikeanlaista, ammatillista tukea. Teosten tekemisen lisäksi taiteilijan työhön liittyy muun muassa näyttelytoiminta, työtilasta sekä materiaalihankinnoista vastaaminen, apurahahaut, teosmyynti, mahdolliset projektit,

julkisuus sekä verkostoituminen, osallistuminen ja vuorovaikutus taidemaailman ja yleisön kanssa. (Haveri & Lilja 2022, 46.)

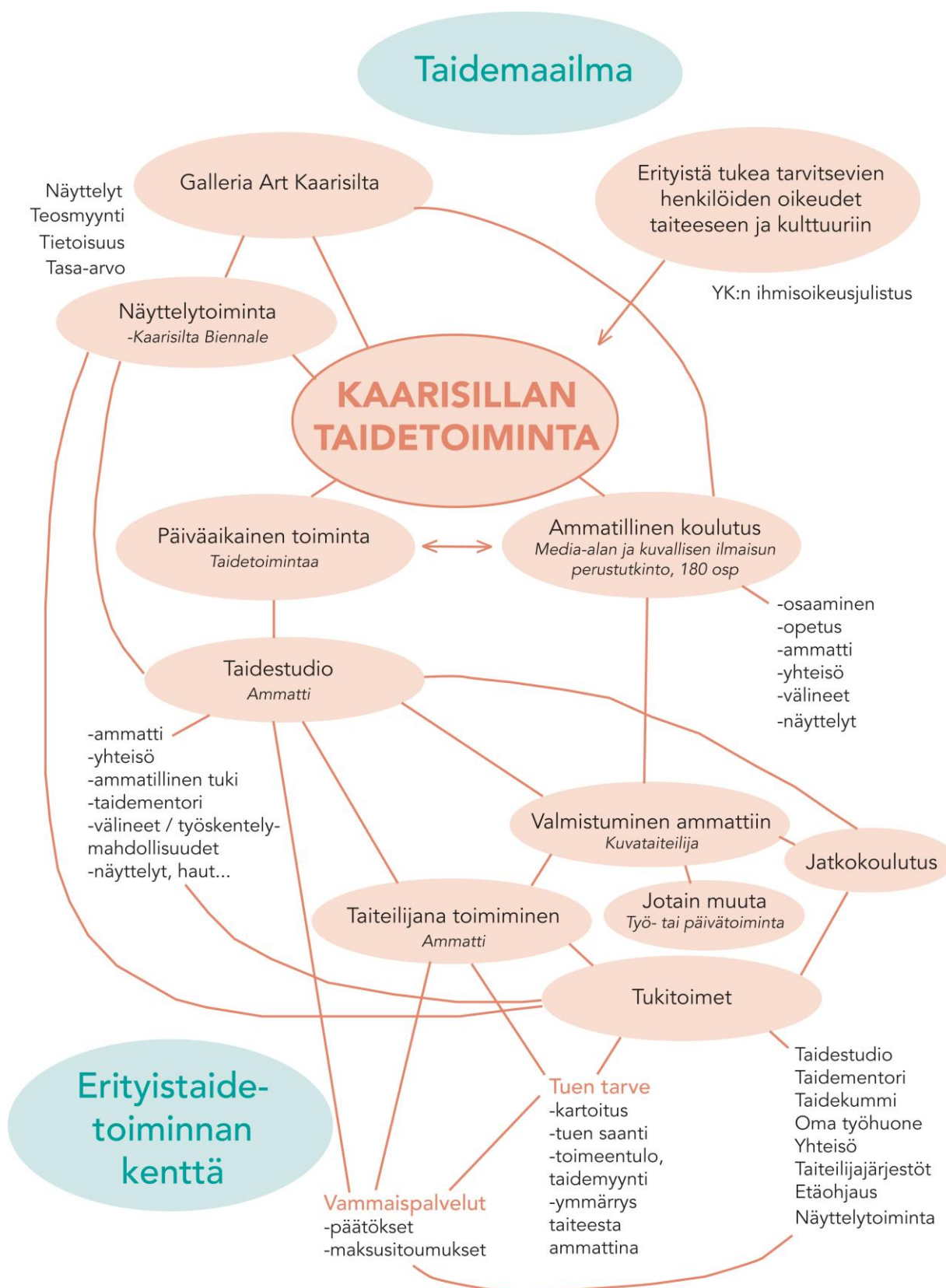
Visuaalinen viitekehys (Kuvio 1) auttaa havainnollistamaan kehittämistyön ydintä. Kehittämistyön keskiössä on erityistä tukea tarvitsevat taiteilijat, joiden ammatissa toimimista ja osallisuutta taidemaailmaan pyritään edistämään kehittämällä Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksen taidetoimintaa.

Kuvio 1. Kehittämistyön visuaalinen viitekehys.

Kehittämistyön tutkimuskenttää selventää mind map (Kuvio 2), jonka avulla on visualisoitu Kaarisillan taidetoimintaa, sen eri osioita ja niiden keskinäisiä suhteita. Kaarisillan taide-

toiminta koostuu taidetoimintaa sisältävästä päiväaikaisesta toiminnasta ja siihen kuuluvasta Taidestudiosta, joka mahdollistaa ammatillisen taiteilijana toimimisen, sekä ammatillisesta taiteen alan koulutuksesta. Taidetoimintaan sisältyy myös näyttelytoiminta, johon kuuluvat merkittävimminä toimenpiteinä Kaarisilta Biennale -näyttelyn toteuttaminen sekä Galleria Art Kaarisillan ylläpitäminen. Kuvio tuo esiin asioita ja toimenpiteitä sekä niiden välisiä yhteyksiä, jotka vaikuttavat erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden ammatissa toimimiseen ja liittyvät Kaarisillan taidetoimintaan.

Kuvio 2. Kehittämistyön tutkimuskenttää kuvaava ja selventävä mind map.

3 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

Kehittämistyön tavoitteena on Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksen taidestudiotoiminnan kehittäminen sekä erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden ammatissa toimimisen edellytysten parantaminen. Kehittämistyölle on ominaista, että se tähtää aina muutokseen. Työssä tulee olla tutkimusosio sekä havaittavissa oleva tutkimuksellinen ote. (Kananen 2017, 18)

Kehittämistyö on laadullinen tutkimus, jossa hyödynnetään palvelumuotoilun menetelmiä. Kehittämistyöhön osallistuu joukko erityistä tukea tarvitsevia taiteilijoita, heidän huoltajiaan sekä Kaarisillan henkilökuntaa. Kehittämistyön johtopäätösten perusteella Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskus voi hyödyntää tutkimuksessa saatuja tietoja ja kehittää toimintaansa tietoihin perustuen.

Palvelumuotoiluprosessi on yhdistelmä luovia menetelmiä sekä järjestelmällistä prosessia, joka perustuu ymmärryksen kerryttämiseen ja oppimiseen. Järjestelmällinen toiminta tuo kehittämiseen toimivan struktuurin. Palvelumuotoiluprosessissa eri osioissa käytetään siihen soveltuvaa kehittämisen menetelmää. Palvelumuotoilun avulla toimintaa pystytään kehittämään moniulotteisesti, niin asiakkaalle näkyvässä kuin näkymättömässä palvelun osassa. Prosessin avulla palvelun vahvuudet ja heikkoudet selviävät, ja huomataan ongelmakohdat. Kerrytetty tieto ja palvelumuotoilun visuaalinen kerrontapa edesauttavat kehittämistyötä. (Ahonen 2017, 45-47)

Karisillan Taide- ja Toimintakeskuksella on pitkä historia erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden taide- ja kulttuuripainotteisen toiminnan tuottajana. Toiminta on ollut urauurtavaa niin kulttuuripainotteisin päiväaikaisen toiminnan kuin ammatillisen koulutuksen järjestämisessä Suomessa erityistä tukea tarvitseville henkilöille. Kaarisillan toiminnalle on ollut alusta asti leimallista halu kehittää ja laajentaa toimintaa: tämä kehittämistyö on yksi keino jatkaa edelleen toiminnan kehittämistä, se kertoo myös halusta vaikuttaa suotuisasti erityistaidetoiminnan kenttään ja parantaa erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden työskentelyedellytyksiä. Kehittämistyön teemaan ja rajaukseen vaikutti opinnäytetyöntekijän pitkä työkokemus erityistaidetoiminnan alalla sekä laaja alan ja sen verkoston tunteminen.

Kehittämistyön yhtenä tavoitteena on parantaa erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden mahdollisuuksia ja keinoja toimia ammattimaisesti. Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksen järjestämästä Media-alan ja kuvallisen ilmaisun toisen asteen ammatillisesta koulutuksesta valmistuu joka toinen vuosi ryhmä opiskelijoita ammattiin. Kaikkien valmistuneiden kotikunnassa ei ole saatavilla riittävää ammatillista tukea, jota ammatissa toimiminen ja taiteen tekeminen erityistä tukea tarvitsevalle taiteilijalle edellyttäisi. Tähän epäkohtaan

halutaan vaikuttaa ja tutkia, miten Kaarisillan toiminta voisi paremmin tukea ja tavoittaa erityisesti taiteilijoita, jotka eivät valmistumisensa jälkeen saa tarvittavaa ammatillista tukea kotipaikkakunnaltaan tai muusta erityistaidetoimintapaikasta. Tutkimuksen kohteena on myös, millaisista tukitoimista tai palveluista erityistä tukea tarvitsevat taiteilijat yleensä ottaen hyötyisivät ammatissa toimimisessaan. Tavoitteena on kehittää myös Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksen nykymuotoista taidetoimintaa niin, että nyt Kaarisillan Taidestudiossa työskentelevien erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden työskentelyn edellytykset ja osallisuus yleiseen taidemaailmaan paranisivat. Kaarisillan Taidestudiossa työskentelee yli kaksikymmentä taiteilijaa, jotka tekevät taidetta ammattimaisesti. Lisäksi Kaarisillan muussa päiväaikaisessa toiminnassa on mukana henkilöitä, jotka ovat kiinnostuneita taiteen tekemisestä, kokevat sen tärkeäksi ja mielekkääksi ja haluavat kehittyä siinä. Kehittämistyön tarkoituksena on tutkia myös jo olemassa olevan Kaarisillan taidetoiminnan ja Taidestudion kehittämistarpeita ja –mahdollisuuksia. Kehittämistyön tarkoituksena on tutkia keinoja edesauttaa erityistä tukea tarvitsevien osallistamista taidemaailmaan tasa-arvoisesti sekä pitää esillä erityistaidetoiminnan ja erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden tilannetta.

Kehittämistyön tarkoitus on myös pohtia, miten Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskus voisi huomioida toiminnan järjestämisessään alan nykytilanteen. Esimerkiksi sote-uudistus on muuttanut sosiaali- ja vammaispalveluiden toiminta- ja rahoitusmalleja, mikä tuo uudenlaisia haasteita toiminnan järjestämiselle. Sosiaalialan ja palvelukentän muutokset luovat myös edellytyksiä palveluiden kehittämiseksi, uudelle kehittämiskulttuurille on tarvetta. Toimintakentän muotoileminen ja kehittäminen tulee vastaamaan paremmin asiakkaiden todellisiin tarpeisiin. (Ahonen 2017, 12-13) Tällä hetkellä erityistaidetoiminta on noussut paremmin yleiseen tietoisuuteen, mikä on myös huomioitava seikka.

Tutkimuskysymykset:

Mikä merkitys taiteen tekemisellä ja taiteilijana toimimisella on erityistä tukea tarvitseville taiteilijoille?

Minkälaisia tukitoimia erityistä tukea tarvitsevat taiteilijat ammatissa toimimiseen tarvitsevat tai toivovat?

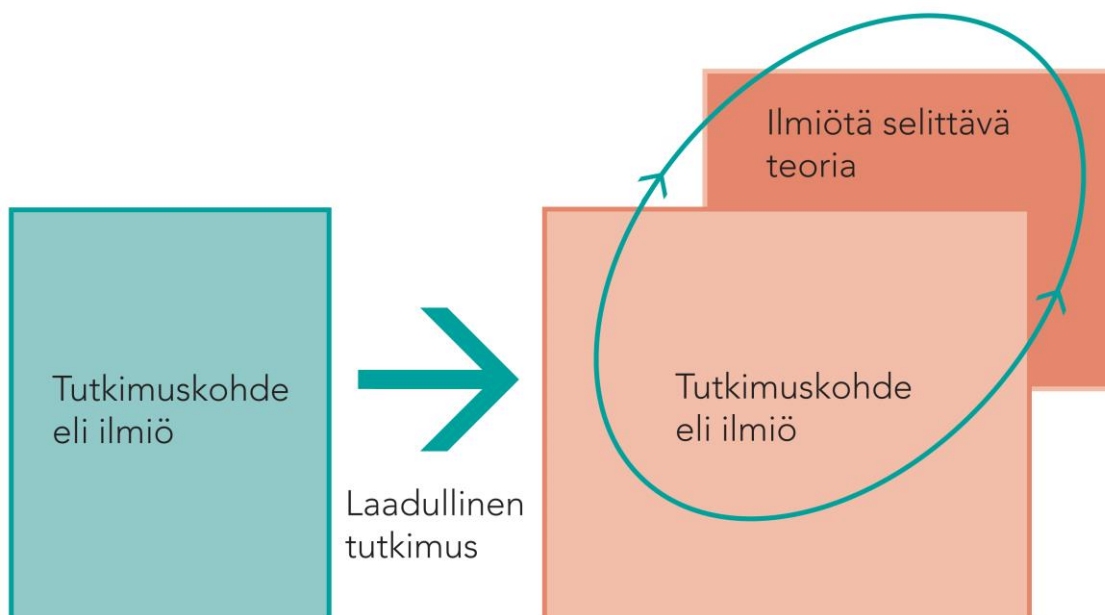
Mitkä ovat suurimmat haasteet, joita erityistä tukea tarvitsevat taiteilijat kohtaavat?

Millä keinoin Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskus voi kehittää taidetoimintaansa, jotta se tavoittaisi ja tukisi laajemmin erityistä tukea tarvitsevia taiteilijoita?

Miten Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskus voisi huomioida toiminnassaan entistä paremmin taidemaailman tasa-arvoistamisen tavoitteet?

3.1 Kehittämistyössä käytetyt tutkimusmenetelmät

Tässä kehittämistyössä käytetään kvalitatiivista tutkimusotetta. Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa tarkoituksena on kuvata ja ymmärtää tutkimuskohteena olevaa ilmiötä, sen rakennetta, muuttujia ja niiden välisiä suhteita, ja antaa siitä mielekäs tulkinta. Kvalitatiivinen tutkimusote soveltuu tähän kehittämistyöhön, koska sen avulla tutkittavasta ilmiöstä on mahdollista saada syvälinen, kokonaisvaltainen näkemys ja hyvä kuvaus. Laadullisen tutkimuksen prosessille on tyypillistä, että se etenee sykleittäin, ja siinä voidaan palata myös prosessin aiempiin vaiheisiin. Kuviossa (Kuvio 3) kuvataan, miten kvalitatiivinen tutkimus pyrkii ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä syklisessä prosessissa tutkittavan ilmiön ja sitä selittävän teorian avulla. Kvalitatiivisen tutkimuksen peruskysymys on selvittää mistä ilmiössä on kyse - sillä pyritään ilmiön syvälliseen ymmärtämiseen. (Kananen 2012, 29 - 30)

Kuvio 3. Laadullista tutkimusta kuvaava kuvio (Kananen 2012, 29 mukaan).

Kehittämistyön menetelminä hyödynnetään muotoiluajattelun periaatteita ja palvelumuotoilun lähestymistapaa. Muotoiluajattelulla tarkoitetaan ihmislähtöistä innovointiprosessia, jossa pyritään yhdistämään ihmisten pyrkimykset, teknologinen toteutettavuus ja taloudel-

linen kannattavuus. Muotoiluajattelun periaatteita ovat ihmislähtöisyys, oikean ongelman ratkaisu, eksploraatiivisuus, iteratiivisuus, divergentin ja konvergentin ajattelun vuoropuhelu, protoilu ja testaus, yhteiskehittäminen ja monialaisuus. (Koivisto 2019, 35-41)

Palvelumuotoiluprosessin tarkoituksena on identifioida arvonluontimahdollisuuksia sekä luoda arvolupauksia ja parantaa palvelun laatua. Tällöin asiakas- ja käyttäjätarpeet tulee ymmärtää ja tunnistaa sekä kehittää niihin luovia ratkaisuja palveluntarjoajan asettamat reunaehdot huomioiden. (Koivisto 2019, 42-43) Palvelumuotoilulle tyypillisiä toimintaperiaatteita ovat käyttäjälähtöisyys, yhdessä kehittäminen, tulevaisuuteen suuntaavuus, erilaiset kokeilut sekä visuaalisuuden hyödyntäminen. Palvelumuotoilu soveltuu tähän kehittämistyöhön, koska kehitetään palvelua, jossa palvelun käyttäjä on keskiössä: palvelumuotoilussa halutaan kasvattaa asiakasymmärrystä ja tuoda esiin palvelun käyttäjän näkökulma. Keskiössä on käyttäjän palvelukokemus.

Palvelumuotoilu on käytännönläheinen lähestymistapa palvelun kehittämiseen tai luomiseen - se on ihmiskeskeinen, monitieteinen ja iteratiivinen toimintatapa, joka hyödyntää yhteistyötä muotoiluprosessissa. Palvelumuotoilussa hyödynnetään tutkimusta, prototyyppejä ja visualisointityökaluja niiden kokemusten ja palvelujen luomiseen, jotka vastaavat liiketoiminnan, käyttäjän ja muiden sidosryhmien tarpeita. Ihmiskeskeisessä muotoilussa tulee huomioida kaikki palveluun liittyvät henkilöt ja sidosryhmien tulee olla mukana palvelun suunnittelussa. Palvelumuotoilulle tyypillistä on tutkiva, mukautuva, toistoa hyödyntävä ja kokeellinen lähestymistapa. Merkittävää on myös kokonaisvaltaisuus: palveluiden tulee vastata kestävästi ja laajasti kaikkien sidosryhmien tarpeisiin. (Stickhorn 2018, 26-27)

Palvelumuotoilulle olennaista on, että suunnittelun lähtökohtana toimii käyttäjä- ja ihmiskeskeisyys. Eri osapuolia osallistetaan kehittämiseen yhteissuunnittelun avulla. Käyttäjätutkimusta voidaan tehdä esimerkiksi palvelun käyttäjiä haastatteleamalla ja havainnoimalla tai järjestämällä työpajoja. Lisäksi palvelumuotoilussa käytetään visuaalisia keinoja kuvaamaan monimutkaisiakin prosesseja ja verkostoja. Visualisoinnilla pyritään muodostamaan kokonaisvaltainen kuva esimerkiksi palveluprosessin vaiheista ja eri toimijoista ja niiden vaikutuksista toisiinsa. (Mattelmäki 2015) Asiakkaan ymmärtäminen ja käyttäjätiedon hankinta auttavat myös löytämään uusia kaupallistamisen mahdollisuuksia ja keinoja (Hämäläinen, Vikka & Miettinen 2011).

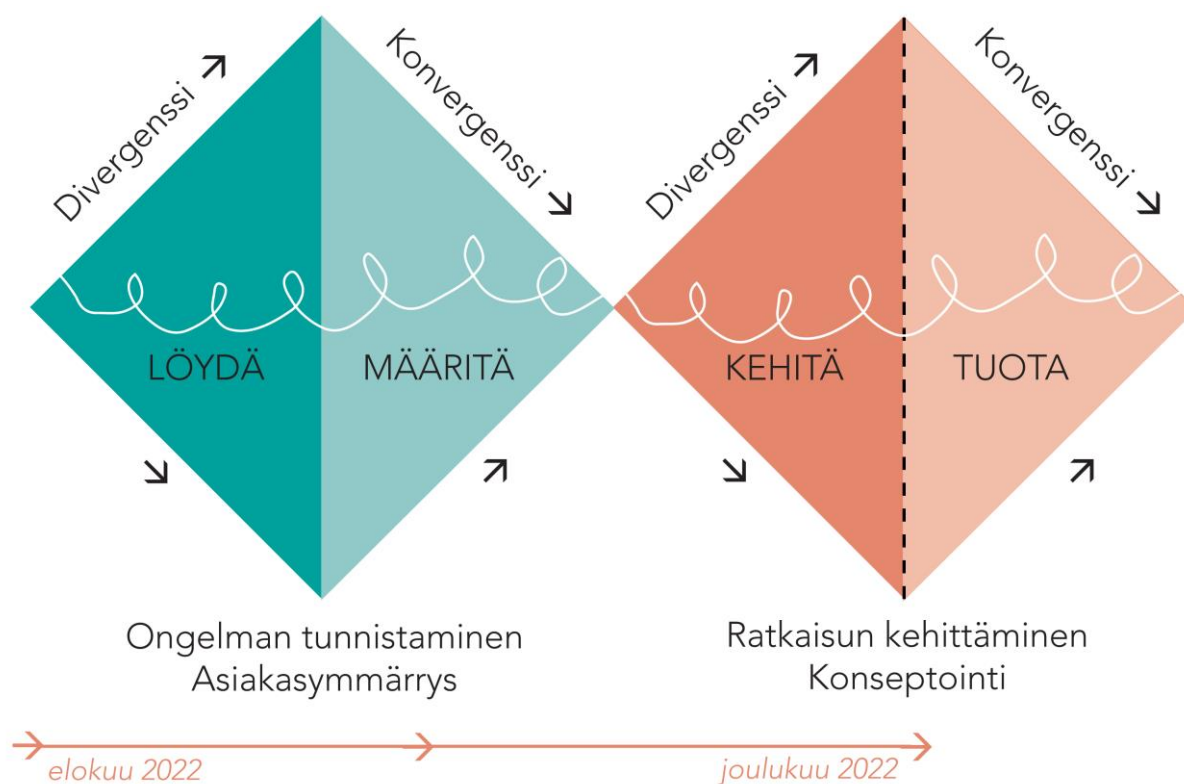
Palvelumuotoilun alan kehittämistyössä on tärkeää tutkia ja analysoida palvelun käyttäjäkuntaa. Käyttäjätieto ja sen kerääminen on oleellista käyttäjäkeskeisessä suunnittelussa, koska tietoa tarvitaan, jotta suunnittelija pystyy paremmin hahmottamaan käyttötilanteet ja kokemusperustat. Tällä tavoin on mahdollista laajentaa käsitystä ja tuottaa tietoa sekä uusia ideoita. (Muurinen 2012) Asiakasymmärrys on läsnä koko kehittämisprosessissa. Hyvä palvelu vastaa asiakkaiden tarpeisiin luoden lisäarvoa heidän elämäänsä. Erilaisten

menetelmien avulla saadaan selvitettyä asiakkaiden ydintarpeet ja odotukset samalla edistään osallisuutta ja toimijuutta. (Ahonen 2017, 50-51)

Kehittämistyön tutkimusmenetelminä käytetään teemahaastattelua, asiakasprofiilia, palvelupolkua ja yhteiskehittämistä. Haastattelu menetelmänä antaa tietoa suoraan palvelun käyttäjäryhmältä ja luo arvokasta lisäymmärrystä tutkittavasta asiasta. Asiakasprofiili on palvelumuotoilun työkalu, jonka avulla saadaan tiivistettyä asiakastietoa. Palvelupolun avulla pystytään kuvaamaan palvelu käyttäjien kannalta ja tarkastelemaan asiaa asiakkaan näkökulmasta. Yhteiskehittämisen lähestymistapa mahdollistaa monialaisen suunnittelun ja palvelun ideoinnin.

Kehittämistyön prosessin kuvaamiseen käytetään British Design Council:n esittelemää Tuplatimantti -prosessimallia (kuvio 3). Prosessissa on kaksi toisiaan seuraavaa vaihetta eli timanttia: muotoiluprosessi etenee ensin käyttäjän ymmärtämisen ja mahdollisten ongelmien tunnistamisesta ratkaisun kehittämiseen ja palvelun konseptointiin. Mallin mukaan ensimmäisessä vaiheessa eli timantissa tunnistetaan ratkaistava ongelma, ja prosessi on luonteeltaan enemmän tutkimuksellinen ja analyyttinen. Toisessa vaiheessa eli timantissa kehitetään tunnistettuun ongelmaan parhaiten soveltuva ratkaisu. Tuplatimantti-mallissa divergentti ja konvergentti ajattelu vuorottelevat ja vievät prosessia näin eteenpäin. Divergenssissä ajattelussa synnytetään uusia ideoita mielikuvituksen ja intuition avulla, konvergentti ajattelu on analyyttistä päättelyä ja arviointia, jolla ideoita ja ratkaisuita rajataan. Divergentin ajattelun avulla luodaan vaihtoehtoja, jonka avulla on mahdollista saavuttaa hyviä tuloksia ja uusia konsepteja. Konvergentissa vaiheessa syntyneitä vaihtoehtoja ja ratkaisuja arvioidaan, testataan ja karsitaan, jotta parhain vaihtoehto saadaan selville. (Koivisto 2019, 39-43) (Stickhorn 2018, 85-89)

Tuplatimanttimallia hyödyntämällä projektia pystytään jäsentämään: se vie prosessia eteenpäin. Ensimmäinen timantti kuvaa prosessin vaihetta, jossa muodostetaan ymmärrystä palvelun käyttäjistä ja kehittämisen kohteesta. Se sisältää käyttäjä- ja taustatiedon kokoamista kirjallisuuteen ja aiempiin tutkimuksiin tutustuen ja haastattelutietoa keräten. Toisen timantin kohdalla ideoidaan ratkaisumalleja, muun muassa yhteissuunnittelun avulla. Mallin avulla kuvataan myös työn etenemistä. Kuviossa on esitetty työn ajallinen sijoittuminen aikajanalla. Opinnäytetyön suunnittelu ja taustoitus on aloitettu vuonna 2021, mutta sen varsinainen toteuttaminen sijoittuu syksyyn 2022. Musta katkoviiva osoittaa mihin vaiheeseen tämän opinnäytetyön prosessi ulottuu. Työ sisältää löydä-, määritä- ja kehitä-vaiheet, mutta tuota-vaihe on rajattu työn ulkopuolelle. Opinnäytetyössä tuodaan esille ratkaisumalleja kehittämisen kohteessa olevaan Kaarisillan taidetoimintaan, mutta se ei sisällä ratkaisumallien toteuttamista. Palvelumuotoilulle ja muotoiluajattelulle on tyyppillistä, ettei prosessi etene suoraviivaisesti. Kehittämistyön etenemisessä näkyy prosessin iteratiivinen luonne, jota kuvataan kuviossa sykeröisellä viivalla.

Kuvio 4. Kehittämistyön prosessin kuvaus tuplatimanttimallia hyödyntäen (Koivisto 2019, 43 mukaan).

3.1.1 Teemahaastattelu

Haastattelu on yksi keino kerätä tietoa palvelun käyttäjistä ja kerryttää asiakasymmärrystä. Haastattelujen kautta saadaan tietoa asiakkaiden elämästä, ajatuksista ja kokemuksista: rakennetaan ymmärrystä heidän elämästään ja arjestaan. (Tuulaniemi 2016, 146-148)

Kehittämistyössä tiedonhankinnan yhtenä metodina käytetään puolistrukturoitua teemahaastattelua. Haastattelun avulla on mahdollista saada kehittämistyön kohteesta käytännön tietoa, mikä edesauttaa asian ja sen parissa toimivien henkilöiden ymmärtämistä. Puolistrukturoitu haastattelu sijoittuu täysin strukturoidun ja strukturoimattoman haastattelumuodon väliin. Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa käytetään ennalta suunniteltua haastattelurunkoa, mutta se mahdollistaa keskusteleavamman otteen: aihetta voi tarkentaa tai tehdä lisäkysymyksiä. Teemahaastattelussa kysymykset rajautuvat tiettyyn teemaan eli aihekokonaisuuteen. Teemahaastattelussa tutkijalla tulee olla hyvä ennakkokäsitys tutkitavasta asiasta, jotta on mahdollista laatia haastattelun teemat, jotka kattavat tutkittavan

ilmiön - silloin haastattelulla saadaan esiin ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä. (Kananen 2013, 48-50)

Teemahaastattelussa on tärkeää tutkimuksen kohteen teoriaan ja käytäntöön tutustuminen sekä haastattelun ennalta suunnittelu. Haastattelijan rooli on merkittävä: haastattelua tulee ohjata sekä haastateltavan motivaatiota ja hyvää ilmapiiriä tulee ylläpitää koko haastattelun ajan. Haastateltavan on voitava myös luottaa siihen, että annettuja tietoja käsitellään luottamuksellisesti. Haastattelussa vuorovaikutustilanteen onnistumisella on iso merkitys, ja haastattelu tulee suunnitella huolellisesti haastateltava henkilö huomioiden. Haastattelutilanne mahdollistaa suoran kielellisen vuorovaikutuksen: tiedonhankintaa voi suunnata haastattelutilanteessa ja on mahdollista saada esille vastausten takana olevia motiiveja (Hirsjärvi & Hurme 2000, 34). Haastateltaessa erityistä tukea tarvitsevia henkilöitä tulee ottaa huomioon heidän erilaiset tuen tarpeensa esimerkiksi viestinnässä sekä ajankäytössä.

Kehittämistyötä varten haastateltiin erityistä tukea tarvitsevia taiteilijoita sekä Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksen työntekijöitä. Haastateltavat henkilöt valikoituivat Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksen kontaktiverkoston kautta, koska kehittämistyön teema ja tutkittava ilmiö koskettavat heitä ja he tietävät tutkittavasta asiasta eniten.

Kehittämistyöhön haastateltiin 14 erityistä tukea tarvitsevaa taiteilijaa. Kahdessa taiteilijan haastattelussa oli mukana myös lähiomainen, jotka avustivat haastateltavaa taiteilijaa, mutta jotka kertoivat myös oman näkökulmansa haastattelun teemoihin liittyen. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, poikkeuksena kaksi haastattelua, joissa oli mukana kaksi henkilöä haastateltavan tuen tarpeen vuoksi. Laadullisessa tutkimuksessa ei etukäteen usein voida määritellä riittävää haastateltavien määrää, mutta sopivaksi määräksi on esitetty noin 10 - 15 haastateltavaa. Haastattelujen määrä riippuu myös tutkimusongelman rajauksesta. Yhtenä haastatteluiden määrän riittävyyden kriteerinä pidetään saturatiota: haastateltavia on riittävästi, kun tulkinta ei enää muutu. Tutkimusaineistoa katsotaan olevan riittävästi, kun uudet haastattelut eivät enää muuta tulkintaa. (Kananen 2012, 101)

Erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden haastatteluilla pyrittiin saamaan tietoa heidän näkökulmastaan taiteilijana toimimisen merkityksestä, heidän polustaan taiteilijaksi sekä taiteilijana toimimiseen liittyvistä toiveista, haasteista ja tuen tarpeesta. Kahden lähiomaisen osallistuminen haastatteluihin katsottiin hyväksi keinoksi saada lisätietoa erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden urapolun vaiheista ja tuen tarpeeseen liittyvistä haasteista ja onnistumisista. Erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden lisäksi haastateltiin Kaarisillan henkilökuntaan kuuluvia kuvataideohjaajaa, kuvataideopettajaa ja sosiaalityöntekijää. Näiden haastattelujen avulla haluttiin saada lisäymmärrystä Kaarisillan taidetoiminnasta. Kaarisillan taidetoiminnassa työskentelevien kuvataideohjaajan ja -opettajan haastattelu-

den tarkoituksena oli saada lisätietoa Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksen taidetoiminnasta sekä tuoda esiin mahdollisia kehittämistarpeita ja –mahdollisuuksia. Sosiaalityöntekijän haastattelun avulla kartoitettiin erityistaidetoiminnan toteuttamista sosiaali- ja vammaispalveluiden näkökulmasta, esimerkiksi asiakkuuksien rahoittamiseen ja järjestämiseen liittyvien asioiden käsittelemisellä.

Haastattelut toteutettiin kahdessa erityistaidetoimintapaikassa, ja kaksi haastattelua toteutettiin Teams -sovelluksen kautta. Haastattelut kestivät 15 minuutista puoleentoista tuntiin. Haastattelun kesto määrittyi haastateltavan henkilön tavasta ilmaista itseään, annettujen vastausten laajuudesta sekä mahdollisuudesta käyttää vastaamiseen siihen tarvittava aika. Erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden kohdalla on erityisen tärkeää luoda haastattelutilanteesta kiireetön sekä turvallinen tilanne. Oli varmistettava, että kysymykset sekä haastattelun tarkoitus tulee ymmärretyksi. Jokainen haastattelu oli näin ollen erilainen esimerkiksi kysymysten asettelun ja niiden tarkentamisen osalta. Haastattelut nauhoitettiin ja niistä tehtiin kirjalliset muistiinpanot. Haastatteluiden teemat olivat kaikille samat, mutta kysymysten asettelut vaihtelivat haastateltavan roolin mukaan.

Kaikkien haastateltavien henkilöiden kanssa tehtiin haastattelusopimus, jossa todettiin haastattelun tarkoitus ja siitä saatavan tiedon käyttö ja käyttötarkoitus. Sopimuksessa todetaan, että haastatteluun osallistuvien ihmisten henkilötiedot ovat salassa pidettäviä, eikä niitä julkaista sekä kerrottiin, että haastattelu nauhoitetaan. Haastateltaville kerrottiin, että haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja että haastattelutilanne voidaan keskeyttää tai lopettaa missä vaiheessa tahansa. Erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden kanssa sopimus käytiin läpi suullisesti ja varmistettiin, että sen sisältö tuli ymmärretyksi. Kaikille haastatelluille oli etukäteen myös kerrottu haastattelusta ja sen tarkoituksesta, jotta he olivat voineet valmistautua siihen. (Liite 1.)

3.1.2 Asiakasprofiili

Asiakasprofiili on palvelumuotoilun menetelmä, jonka avulla kiteytetään ja esitetään tutkimuksissa kerätty asiakastieto. Asiakasprofiileissa tehdään näkyväksi toimintamallit ja toiminnan motiivit, jotka nousevat esiin tutkimusaineistosta. Palvelumuotoilussa on tärkeää ymmärtää asiakkaiden arkea, jotta palvelun kehittäminen onnistuisi, ja voitaisiin tuottaa laadukas asiakaskokemus. Asiakasprofiileihin tiivistetään asiakastiedon löydökset käyttäytymismallista, toiminnan motiiveista, arvoista ja toimintaan vaikuttavista haasteista, näin luodaan eräänlainen yleistys, arkkityyppi. Asiakasprofiilit toimivat suunnittelutyökaluina, jotka auttavat palvelun profiloinnissa ja kohdentamisessa sekä saavutettavuuden luomisessa. (Tuulaniemi 2016, 154-156) Kehittämistyössä asiakasprofiileihin tiivistettiin tutki-

musmateriaalista noussut tieto palvelunkäyttäjistä: näin kerätty tieto on esitetty selkeämmin ja samaistuttavammin ja sitä on helpompi hyödyntää palvelun kehittämisessä.

3.1.3 Palvelupolku

Kehittämistyön yhtenä menetelmänä käytetään visuaalista palvelunkuvausta eli palvelupolkua. Palvelupolun avulla kehitettävä palvelukonsepti ja -kokemus kuvataan vaiheittain aika-akselilla, jolloin sitä voidaan analysoida. Palvelupolku näyttää palvelun lineaarisena prosessina ja kuvaa jokaista palvelutapahtumaa käyttäjän näkökulmasta. Keskiössä on käyttäjän kokemus palvelun eri vaihteista: palvelupolussa palvelu jakautuu vaiheisiin eli palvelutuokioihin. Jokainen palvelutuokio sisältää kontaktipisteitä. Kontaktipisteet kuvaavat palveluntuottajan ja asiakkaan vuorovaikutusta, silloin asiakas on kontaktissa palveluun kaikilla aisteillaan. (Tuulaniemi 2016, 78-81) Kontaktipisteet voivat olla esimerkiksi fyysiset tilat tai ihmisten väliset kohtaamiset. Ne kuvaavat, miten palvelua tuottava organisaatio on vuorovaikutuksessa käyttäjän kanssa. (Kurronen 2013, 33) Palvelupolun avulla voidaan havainnollistaa myös tavoiteltavaa muutosta ja visioida tulevaisuutta. Polun avulla voidaan hahmottaa, miten visio voidaan saavuttaa. (Mäkinen 2018, 116)

Kehittämistyössä palvelupolulla kuvattiin Kaarisillan taidetoimintaan osallistumisen eri vaiheet erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden - niin päiväaikaiseen toimintaan osallistuvien kuin ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden - osalta. Palvelupolku jaettiin tapahtumiin ennen palvelua, palvelun aikana ja palvelun jälkeen. Palvelupolkua hyödynnettiin Kaarisillassa toteutetussa yhteissuunnittelun työpajassa. Polun avulla havainnoitiin ja määriteltiin Kaarisillan taidetoiminnan haasteita ja ongelmakohtia sekä visioitiin kehittämistoimenpiteitä. Niitä olivat esimerkiksi opiskelijoiden sijoittuminen työelämään valmistumisen jälkeen, erityistaidetoiminnan sisällön avaaminen ulospäin ja tiedottamiseen liittyvät haasteet.

Palvelupolkkuvio (Kuvio 5) havainnollistaa Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksen taide-toimintaan osallistumisen eri vaiheineen asiakkaan näkökulmasta. Palvelun kontaktipisteet on kuvattu kuviossa numeroin. Ennen palveluun osallistumista, kontaktipisteessä 1, asiakas saa tiedon Kaarisillasta ja tutustuu sen toimintaan. Toisessa (2) kontaktipisteessä asiakas tulee mukaan Kaarisillan toimintaan, joko päiväaikaisen toiminnan asiakkaaksi tai opiskelijaksi ammatilliseen koulutukseen. Päiväaikaisen toiminnan asiakkuus toteutuu vammaispalveluiden päätöksellä ja maksusitoumuksen saamisella. Opiskelemaan 2. asteen ammatilliseen koulutukseen haetaan yhteishaussa ja osallistutaan hakuprosessiin. Kolmannessa (3) kontaktipisteessä asiakas on osallinen kulttuuri- ja taidepainotteisesta päiväaikaisesta toiminnasta tai opiskelee ammatillisessa koulutuksessa Media-alan ja

kuvallisen ilmaisun perustutkintoa. Neljännet (4) kontaktipisteet kuvaavat taiteilijan ammatillista toimintaa. Päiväaikaisessa toiminnassa henkilö voi kehittyä kuvataiteen tekemisessä, saavuttaa ammatilliset taidot sekä motivoitua tekemään taidetta ammattimaisesti. Kaarisillan Taidestudio tarjoaa tarvittavan tuen ja työskentelyedellytykset taiteilijana toimimiseen. 2. asteen ammatillisesta koulutuksesta opiskelijat valmistuvat kuvallisen ilmaisun toteuttajiksi. Kontaktipiste 5 kuvaa jatkotoimenpiteitä.

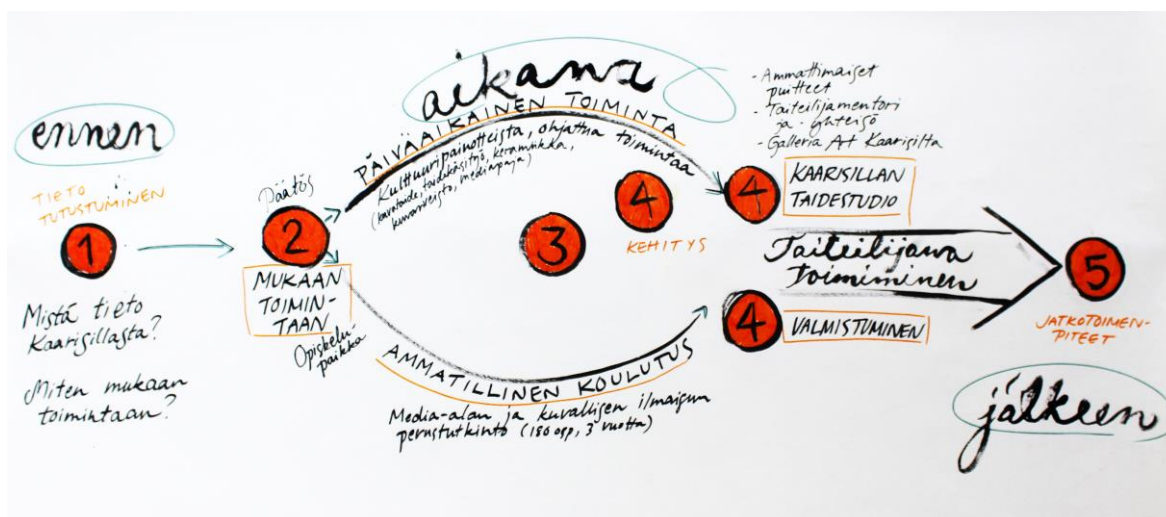

Kuvio 5. Kaarisillan taidetoimintaa kuvaava palvelupolku.

3.1.4 Yhteiskehittäminen

Kehittämistyön tietoa ja ymmärrystä kerryttävä metodi on yhteiskehittäminen, joka toteutettiin työpajan muodossa. Yhteissuunnittelu on prosessi, jossa rakennetaan yhteistä ymmärrystä ja ratkaisuja sidosryhmien kanssa ja niiden välille. Yhteiskehittämisellä vahvistetaan yhteistä ymmärrystä ja parhaimmillaan se vahvistaa toimijuutta ja herättää halun oppia muilta ja muiden kanssa: tutkitaan, ideoidaan ja kokeillaan. Näin syntyy monialaista keskustelua, joka laajentaa palvelun tuottajien mahdollisuuksia innovointiin. Sidoryhmät hyötyvät osallistamisesta saamalla näkemyksensä paremmin esille ja lopputulos vastaa heidän tarpeisiinsa. (Ahstrand 2019) Yhteissuunnittelun vahvuus on erilaisten näkökulmien tuominen yhteen: jokainen ihminen katsoo asioita omien kokemustensa, kiinnostuksen ja taitojensa kautta. Yhteissuunnittelu voi paljastaa uusia mahdollisuuksia, ongelmia ja ratkaisuja, joita ei muuten olisi saatu selville. Yhteissuunnittelu auttaa rakentamaan ymmärrystä kehitettävästä asiasta ja tarkentamaan, mitä ollaan suunnittelemassa ja kelle. (Miettinen 2011, 80 - 81)

Yhteiskehittämisen työpaja toteutettiin Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksessa. Työpajaan osallistui yhdeksän Kaarisillassa työskentelevää henkilöä, jotka kaikki työssään toimivat osana Kaarisillan erityistaidetoimintaa. Yhteiskehittämiseen osallistui Kaarisillan toiminnanjohtaja, sosiaalityöntekijä, opintosihteeri, kaksi kuvataideopettajaa, kolme taide- ja taidekäsityöohjaajaa sekä avustaja. Yhteiskehittäminen tapahtui palvelupolun (kuvio 5) avulla. Kehittämistyön tekijä esitteli palvelupolun työpajaan osallistuvilla henkilöillä sekä kertoi, mikä työpajan tarkoitus on. Yhteiskehittämisen työpajasta ja sen tarkoituksesta oli myös keskusteltu aiemmin henkilökuntapalaverissa sekä sovittu sen toteuttamisesta. Työskentelyssä tehtiin huomioita palvelupolun ja sen kontaktipisteiden toimivuudesta, huomiot kirjoitettiin post-it-lapuille, jotka kiinnitettiin palvelupolkua kuvaavaan plakaattiin (kuva1).

Kuva 1. Valokuva yhteiskehittämisen työpajassa käytetystä Kaarisillan taidetoiminnan palvelupolkua kuvaavasta plakaatista.

Työskentely aloitettiin niin, että työpajalaiset kirjoittivat ensin hiljaisuudessa muutaman minuutin omia ensihuomioitaan, jonka jälkeen vuorotellen laput tultiin kiinnittämään palvelupolkuun (Kuva 2) sekä kerrottiin toisille omista huomioista.

Kuva 2. Valokuva palvelupolkuplakaatista, johon kehittämisideat ja huomiot tuotiin post it-lapuilla.

Työskentely herätti paljon keskustelua, joista poiki runsaasti uusia lisähuomioita ja kehittämisideoita. Työpaja kesti reilun tunnin. Työskentely koettiin innostavaksi ja tärkeäksi. Tämän tyypistä kehittämistyöpajaa ei ollut aiemmin tehty.

Kuva 3. Valokuva kehittämistyöpajasta, joka toteutettiin Kaarisillassa.

4 KEHITTÄMISTYÖN TULOKSET

4.1 Aineiston analysointi

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analyysimenetelmiä on olemassa useita, joista tutkija valitsee mielestään sopivimman. Laadullinen tutkimus onkin joustava, ja on mahdollista käyttää useita analyysimenetelmiä, jolloin aineistoa voidaan analysoida monesta näkökulmasta. Sisällön analysoinnin avulla voidaan paljastaa aiheesta ydin ja tehdä siitä tiivistetty kuvaus eli löytää ydinsisällöt. Teemoittelua analyysimenetelmänä voidaan käyttää silloin, kun aineisto on koottu teemahaastattelulla. Teemoittelussa kerätty aineisto pilkotaan ja järjestetään teemoittain, ja näin voidaan löytää yhteisiä rakenteita, malleja tai tyypillistä toimintaa. Tehdyt löydökset tulee myös todistaa esimerkiksi vastaajan sitaatilla tai esittämällä tyypillinen tapaus. (Kananen 2012, 116-117)

Haastatteluaineisto analysoitiin käyttämällä aineistolähtöistä sisältöanalyysia ja teemoittelua. Tutkimus- ja haastattelukysymysten teemat toimivat materiaalin analysoinnissa ydin-teemoina. Haastatteluaineisto purettiin teemojen mukaisesti ja niihin liittyvät asiat kirjattiin ja ryhmiteltiin teemoittain.

4.2 Erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden haastattelut

Erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden haastattelut purettiin ydinteemoihin, jotka nousivat sekä tutkimus- että haastattelukysymyksistä. Teemojen kautta selvitetään, mitkä asiat ovat erityistä tukea tarvitseville taiteilijoille tärkeitä tai merkittäviä liittyen taiteilijana toimimiseen. Haastatteluiden analyysissä ja yhteenvedossa esitetään suoria lainauksia haastatteluista keinona tuoda haastateltujen henkilöiden oma ääni kuuluville.

Ydinteemat:

- Taiteilijapolku
- Taiteilijana toimimisen toteutuminen: haasteet ja onnistumiset
- Ammatilliset haaveet
- Taidetoiminnan vaikutukset yksilölle

4.2.1 Taiteilijapolut

Haastatellut henkilöt puhuvat itsestään taiteilijoina, ammatillisuus on heille ilmeisen tärkeää. Haastatelluista 14 erityistä tukea tarvitsevasta taiteilijasta 13 henkilöä on valmistunut Kaarisillan ammatillisesta toisen asteen koulutuksesta taiteilijan ammattiin, ja yhden henkilön reitti taiteilijaksi oli toteutunut harrastuneisuuden kehityttyä ajan mittaan ammattilaisuudeksi.

Puolet haastatelluista kertoi kiinnostuksen taiteen tekemiseen alkaneen jo lapsuudessa. Taiteen tekeminen kotona ja esimerkiksi taiteen harrastustoimintaan osallistuminen lapsuudesta saakka todettiin tärkeäksi. Perheen ja lähipiirin tuki näyttäytyi merkityksellisenä seikkana taiteellisen uran saavuttamisessa: oli esimerkiksi järjestetty harrastusmahdollisuuksia, kannustettu ja viety taiteen äärelle. Osalle haastatelluista kiinnostus taiteeseen syntyi myöhemmin elämässä taidetoimintaan pääsemisen kautta esimerkiksi päiväaikaisessa toiminnassa tai harrastustoiminnassa.

“Mä vaan jossain välissä yksinkertaisesti tajusin, että mä osaan piirtää.”

“Minut päästettiin itse asiassa aikoinaan taiteilijaksi voisi sanoa. Se on sitä, että mun annettiin taiteilla. Taisin pitää siitä ja pidän edelleenkin.”

Ammatillisen koulutuksen merkitys oli haastatelluille tärkeä: erityisesti taitojen ja taiteen ymmärryksen katsottiin kertyneen merkittävästi opintojen myötä. Ammattitutkinnon suorittaminen toi haastatelluille selkeän ammatti-identiteetin. Lisäarvona opiskelun kerrottiin edesauttaneen elämäntaitojen karttumisessa ja aikuistumisessa.

“Silloin kun mä valmistuin Kaarisillasta, musta tuli taiteilija.”

“Se kuva-artesaani (tutkinto) merkitsee ammattia.”

“Kyllä se merkitsi mulle paljon se Kaarisillassa opiskelu. Siellä ainakin oppi jotain.”

“Taisin valita oikein hyvän paikan (Kaarisilta). Se opetti taktiikat, ja että jokaisen taiteilijan elämänkerta on erilainen.”

Haasteeksi taiteilijuuden saavuttamiselle todettiin sopivan opiskelupaikan löytyminen sekä tiedonsaanti yleensä alasta ja erityisen tuen koulutuksista. Usea haastatelluista oli opiskellut tai kokeillut muuta alaa tai osallistunut muuhun päiväaikaiseen toimintaan ennen taidealan löytymistä tai sen mahdollistumista. Yhden haastatellun tapauksessa vammais- palveluiden sosiaalityöntekijä oli tukenut ja edesauttanut taideopintojen toteutumista. Yh-

tenä isona haasteena nousi esiin sopivan taidetoimintapaikan löytyminen tai toimintaan mukaan pääseminen. Esimerkiksi kotipaikkakunnalta ei välttämättä löydy erityistaidetoimintaa, tai olemassa oleva toiminta ei vastaa ammatillisen toiminnan tarpeisiin. Esimerkiksi maksusitoumuksen saamisen vaikeus kotikunnan vammaispalveluilta saattoi olla este sopivaan erityistaidetoimintaan mukaan pääsemiseen.

“Oli tavoitteena päästä suoraan tänne (Taidestudioon), mutta silloin ei saatu maksusitoumusta, mä olin melkeistä kolme vuotta muualla.”

4.2.2 Taiteilijana toimiminen

Kaikki haastatteluun osallistuneet erityistä tukea tarvitsevat taiteilijat kertoivat tekevänsä tällä hetkellä taidetta. Kaikki ovat myös jollain tapaa osallisina tuetusta erityistaidetoiminnasta. Haastatelluista suuri osa toimii tällä hetkellä Taidestudioissa, joissa heidän on mahdollista tehdä taidetta ammattimaisesti ja joissa tarvittava tuki on saatavissa koko ajan. He osallistuvat Taidestudion toimintaan 3 - 5 päivänä viikossa. Osa haastatelluista henkilöistä osallistuu taidetoimintaan muulla tavoin: esimerkiksi tapaamalla viikoittain taidementoria, työskentelemällä omalla työhuoneellaan tai osallistumalla ohjatuille taidekursseille muutamana kertana viikossa.

“Mä oon taiteilija.”

“Taide merkitsee minulle kovin paljon. Esimerkiksi, että saa niin kuin piirtää ja maalata, ja saa taiteessa olla omia aiheita.”

“Taide on tärkeätä. Olen taiteilijana hyvä.”

Kaikille haastatelluille taiteilijuus on merkittävä asia, josta ollaan ylpeitä. Ammatillisuus ja ura taiteilijana on tärkeää: taiteen tekeminen on kaikille haastatelluille tavoitteellista toimintaa, jossa halutaan onnistua ja olla hyviä. Lähes kaikissa haastatteluissa nousivat tärkeinä tavoitteina esille näyttelytoiminta, omien teosten esille saaminen ja teosmyynti ansaintakeinona.

“Mä olen tarkkaan tehnyt taiteilijan uraa itsekkin ja näyttelyissä.”

“Taiteilija on tärkeätä. Sain apurahankin ja on ollut paljon näyttelyitä.”

“Voin myydä taidetta, siitä saa rahaa. Se on hyvä asia.”

“On tärkeää, että taide tulee muille ihmisille näkyväksi, että voi ihmetellä ja ihailia.”

Haastatteluista kävi myös ilmi, että yhteisöön ja taidemaailmaan kuuluminen on tärkeää. Toteutuneet taiteilijakumppanuudet, residenssit ja projektit olivat olleet tärkeitä kokemuksia. Taidestudio todettiin hyväksi toimintaympäristöksi, jossa yhteisöllisyys ja tarvittaessa avun saanti toteutuvat. Yhteisöllisyyttä myös kaivattiin, jos sitä ei ollut.

“En tekisi taidetta yksin kotona.”

“Sellaisissa asioissa mitä mä en osaa, mua autetaan.”

“Taiteilijakumppanuus oli hieno kokemus.”

Kaksi haastatteluihin osallistunutta huoltajaa valaisivat erityistä tukea tarvitsevaan taiteilijuuteen ja erityistaidetoiminnan kenttään liittyviä haasteita juuri huoltajan näkökulmasta. Ongelmana pidettiin sitä, että toiminnan puitteet määräytyvät muualta, jolloin taiteilijan ammatilliset tai tuen tarpeet eivät tule välttämättä huomioituksi. Ammatillisen tuen saaminen on tärkeää, mutta samalla haastavaa, jos taiteilija ei ole mukana säännöllisesti toteutuvassa erityistaidetoiminnassa. Ongelmallista on myös, ettei lähiomaisella ole useinkaan tarvittavaa ammattitaitoa antaa ammatillista tukea taiteilijalle. Lisäksi näyttely- ja apurahahaut sekä verkostoituminen ja julkisuuteen liittyvät asiat vaativat ammatillista osaamista, jota lähiomaisilla ei useinkaan ole. Yhteisöllisyys koettiin merkitykselliseksi: taiteilijalla tulisi olla mahdollisuus kohdata muita taiteilijoita ja saada vertaistukea toiminnalleen. Verkostoituminen voi olla myös haastavaa, jos omalla paikkakunnalla ei ole yhdistävää toimijaa. Tärkeäksi koettiin myös, että tuetussa toiminnassa asiakkaan tuen tarve tulee ymmärretyksi, sillä puuttuva tai puutteellinen tuki voi olla haaste tai jopa este osallistumiselle. Kokonaisuuden toimivuus on tärkeää: kun on arvostusta, luottamusta ja turvallisuutta, kaikki muukin on mahdollista. Myös koronapandemia ja rahoituksen puute ovat vaikeuttaneet merkittävästi taiteilijoiden toimintaa.

“Pelkkä työtoiminta ei ainakaan meidän tapauksessa pysty vastaamaan siihen, että seurataan taidekenttää niin kuin muilta osin, että se on vaan sitä tuottamista, että tänään yhdeksästä viiteentoista on sitä maalausta.”

“Toivoisin, että Kaarisillan tapaisia Taidestudioita olisi enemmän, tilojen ja ammattitaidon puolesta. Se on se ryhmähenki sellainen, joka syntyy siitä, että taiteilijat kokee, että heitä arvostetaan.”

4.2.3 Ammatilliset haaveet

Haastatteluista nousseet tulevaisuuteen liittyvät toiveet liittyivät pääasiassa taiteellisen työskentelyn jatkumiseen ja siinä kehittymiseen. Tärkeinä seikkoina nousivat esiin myös yhteisöllisyyden löytyminen sekä oman ammattitaidon hyödyntäminen aiempaa laajemmin.

Tärkeänä toiveena nousi esiin, että oma taiteilijana toimiminen ja taiteen tekeminen voisi jatkua ja olla luonteeltaan pysyvää ja kokonaisvaltaista. Haaveena on yleensä onnistuminen työssä sekä uusien teosten tekeminen. Oman ammatillisen julkisuuskuvan ja näkyvyyden lisääntyminen koettiin merkitykselliseksi – omassa ammatissa halutaan menestyä. Näyttelyiden, jopa omien yksityisnäyttelyiden järjestäminen ja teosten esille saaminen esimerkiksi museoihin koettiin tärkeäksi osaksi menestymistä ja ammatillisuuden toteutumista.

“Että jaksaisin vielä olla täällä töissä, ja että onnistuisi aina vaan enemmän tekemään työtä mitä nyt teen.”

“Haluaisin tehdä isoja videoteoksia, jossa olen hiekkarannalla, vaikka sinne Amos Rexiin.”

“On taide nimenomaan sitä varten, että lisää haasteita.”

Oman ammattitaidon hyödyntämiseen toivottiin löytyvän entistä laajempia mahdollisuuksia. Oma osaamista haluttaisiin jakaa esimerkiksi opettamalla tai ohjaamalla taidetta muille. Myös vertaisohjaajana toimiminen kiinnostaa, jolloin esimerkiksi omaa taiteen alan erityisosaamistaan voisi jakaa toisille taiteilijoille. Uusia ammatillisia aluevaltauksia haluttaisiin tehdä toteuttamalla erilaisia taideprojekteja tai -näyttelyitä.

“Ois kiva opettaa taidetta.”

“Oishan se kiva, jos pääsis suunnittelemaan Alvar Aallon Suomi-paviljonkiin jatkoa. Mutta se on aika kaukaa haettu.”

Yhteisöllisyyden merkitys erityistä tukea tarvitseville taiteilijoille on tärkeää. Haastatteluista kävi ilmi, että sosiaalinen konteksti on tärkeä: on merkittävää tuntea kuuluvansa johonkin ryhmään ja tiedostaa, ettei ole yksin taiteilijana. Taiteilijuudelle koettiin tärkeäksi toisten taiteilijoiden kohtaaminen. Taidestudioissa syntyy luonnostaan taideyhteisö, johon voi peilata omaa taiteellista toimintaansa. Esimerkiksi taiteilijaresidenssi oli ollut merkittävä yhteisöllinen kokemus. Yhteisöä kaivataan, jos sitä ei ole.

“Residenssi oli hyvä. Että saisi edelleenkin tehdä ja olla muiden taiteilijoiden kanssa yhdessä pidempään.”

“Mä oon tosi paljon miettinyt Kaarisiltaa. Mä niin kun haluaisin palata sinne takaisin. Näkisin kavereita ja kaikkea sellaista.”

Merkittävää kaikille haastatelluille on itsensä kehittäminen ammatillisesti. Osa piti tärkeänä jatkokoulutusmahdollisuutta, mutta tällä hetkellä ei taiteen alan koulutuspolkuja löydy toisen asteen koulutusta pidemmälle. Taiteen tekemisessä halutaan kehittyä entistä paremmaksi ja hallita käytössä olevia tekniikoita paremmin. Uusien taitojen ja tekniikoiden oppiminen oli myös tärkeää suurimmalle osalle. Toivottiin erilaisia kursseja ja työpajoja, joissa voisi keskittyä uuden taidon oppimiseen. Haastatteluissa toivottiin kursseja esimerkiksi mediataiteesta, valokuvauksesta, väriopista ja isojen veistosten toteuttamisesta. Materiaaleista haluttiin keskittyä esimerkiksi betoniin, kipsiin ja hiileen ja tekniikoista keraamiikkaan, maalaamiseen ja piirtämiseen.

“Olisi hienoa, että olisi kursseja ja opintoja, kokonaisvaltaisempaa tekemistä.”

“Haluaisin kehittyä enemmän. Varmaan siinä piirtämisessä, että se kasvais enemmän. Haluaisin enemmän sitä kasvamista, ja että se näkyy siinä piirtämisessä, että se menee parempaan suuntaan.”

“Jatkokoulutus ei ole onnistunut, ei ole löytynyt sopivaa paikkaa.”

4.2.4 Taidetoiminnan vaikutukset yksilölle

Taiteella ja taidetoiminnalla on iso merkitys haastateltujen elämässä. Se tuo elämään sisältöä ja merkityksellisyyttä, on osa heidän identiteettiään.

“Taide merkitsee mulle miltei kaikkea... Apua!”

“Taide on iso asia elämässä, koko ajan.”

“Taide on tärkeää. Jos ei olisi töitä, ei olisi mitään muutakaan mulla.”

Taiteen ja taidetoiminnan koettiin olevan merkittävää vaikutusta henkilöiden hyvinvointiin. Taiteilijana toimiminen ja siihen liittyvät onnistumisen kokemukset kohottivat henkilöiden itsetuntoa ja taiteilijaidentiteettiä.

“Toi mun taide on ällistyttävän hyvää mun omastakin mielestä.”

“Mä teen taidetta täysin oma-aloitteisen luovan vapaasti.”

Taiteilijuuden katsottiin olevan jotain itselle ominaista ja tärkeää, siihen eivät liity esimerkiksi lääketieteelliset diagnosoinnit. Taiteen kautta henkilöiden on mahdollista tasarvoisemmin olla osana ympäröivää yhteiskuntaa. Taiteen tekemisen ja oman ammattitaidon kerrottiin lisänneen itsetuntoa, itsevarmuutta sekä yleensä hyvinvointia terapeuttisine ja kuntouttavine vaikutuksineen.

“Taiteilijuus tekee tavallisen ihmisen.”

“Terapeuttisen vapauttavaa tai vapauttavan terapeuttista on taide minulle.”

“Mulla on sellanen tunne, että mä oon oppinut sen, että ihan itse saa päättää tai sitä ei tarvitse pelätä mitenkään, että mitä muut aattelee tai mitä muut mieltii mun taiteesta.”

“Jos taiteilijuutta ei olisi elämässä, veikkaisin, ettei näin hyvin olisi asiat.”

4.2.5 Asiakasprofiilit

Asiakasprofiileita hyödynnetään kiteyttämään aineistosta löytyvää tietoa. Erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden haastattelumateriaalista nousi esiin kaksi selkeää asiakasprofiilia. Niiden avulla on selkeämpi tuoda asiakkaiden tarpeet näkyväksi Kaarisillan taidetoiminnan muotoiluprosessissa. Asiakasprofiilien avulla asiakkaat tulevat helpommin samaistuttaviksi. Ne myös edesauttavat asiakasymmärryksen lisäämistä. Asiakasprofiilien luominen on monipuolinen työkalu, joka tuo asiakkaan kehittämisprosessin keskiöön. (Keränen & Hiltunen 2022)

Ensimmäinen asiakasprofiili, Taito, kuvaa henkilöä, joka työskentelee taiteilijana tuetussa Taidestudiossa. Hänelle taiteen tekeminen työtiloineen ja välineineen on osa palvelua. Taidestudio tarjoaa hänelle myös ammatillisen yhteisön. Hänelle keskeistä on omassa ammatissa menestyminen ja kehittyminen. Hän haluaa hyödyntää osaamistaan monella tavoin.

Toinen asiakasprofiili, Toivo, kuvaa henkilöä, jolla on taito ja halu toimia taiteilijana, mutta ei riittävää ammatillista tukea saatavillaan. Nykyinen taiteellinen toiminta, esimerkiksi viikottainen taidekurssille osallistuminen, ei vastaa hänen toiveitaan ja tavoitteitaan taiteilijuuden toteutumisessa. Hän tarvitsisi ammatillista tukea muun muassa taiteen tekemisen organisointiin, näyttely- ja apurahahakuihin ja taiteilijana esille pääsyyn. Hän kaipaa myös yhteisöä ympärilleen sekä mahdollisuuden kehittyä taiteilijana.

Kuvio 6. Kuvassa on esitetty kaksi erilaista asiakasprofiilia, jotka pohjautuvat erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden haastatteluista saatuun ymmärrykseen. Kuvio visualisoi kahta erilaista asiakastyyppeä, joiden ammatillinen tilanne ja tuen tarpeet ovat erilaiset.

4.3 Kuvataideopettajan ja -ohjaajan haastattelut

Kuvataideohjaajan ja -opettajan haastatteluilla haluttiin kerätä tietoa erityistaidetoiminnasta sen parissa työskenteleviltä taiteen ja pedagogiikan ammattilaisilta, erityisesti keskittyen Kaarisillan toimintaan. Haastattelukysymyksillä haluttiin saada tietoa heidän näkökulmastaan Kaarisillan taidetoiminnan ja taiteen alan ammatillisen koulutuksen merkityksistä ja vaikutuksista, erityistä tukea tarvitsevan taiteilijan kohtaamista haasteista sekä toiminnan kehittämistarpeista ja -ideoista. (Liite 3)

Erytistaidetoiminnalla nähtiin olevan erilaisia merkityksiä ja vaikutuksia. Taidetoiminnan todettiin mahdollistavan taiteen tekemisen yksilöllisesti, jossa saa myös yksilöllistä tukea. Kaarisillan toiminta nähtiin tukimuotona, joka mahdollistaa taiteilijoiden työskentelyn. Kaarisillan Taidestudioissa todettiin olevan yhteisöllinen ja kannustava ilmapiiri, jossa kannustetaan itseilmaisuuksiin ja annetaan taiteilijoille työkaluja toteuttaa omia taiteellisia pyrkimyksiään. Haastatellut totesivat tärkeäksi, että taiteilijalla on kokemus siitä, että hän on oike-

assa paikassa ja tulee ymmärretyksi. Näyttelyitä toteutetaan yhdessä, mikä mahdollistaa taiteen esille pääsyn yleisönkin koettavaksi. Näyttelytoiminta mahdollistaa erityistä tukea tarvitseville taiteilijoille yhteiskunnallisen osallistumisen: taiteen kautta saa kontaktin yhteisöön ja yhteiskuntaan. Taidestudio koetaan työpaikkana, jossa oman ammatin toteuttaminen, tavoitteellinen työskentely ja siinä kehittyminen on mahdollista erityistä tukea tarvitsevalle taiteilijalle. Toiminnalla on todennettavia vaikutuksia identiteettiin ja hyvinvointiin.

”Ihminen saa muun identiteetin lääketieteellisen statuksen lisäksi, hän saa ammatillisen identiteetin, joka on hyvin tärkeä.”

”Se on identiteetin kannalta tärkeä asia, että heillä on ammatti ja taidot, joita he voivat hyödyntää. Ja totta kai se tekeminen itsessään taideihmiselle tuottaa hyvinvointia.”

”Mahdollistaa taiteilijoille, että he voivat tehdä työtään - tarjoaa sen tuen. Ja tuo heidän työnsä näkyville. Moniäänisyys ja erilaisten taiteilijoiden esille pääsy on tärkeää.”

Taiteilijana toimimisen edellytyksenä todettiin olevan tarvittavan tuen mahdollistuminen. Tuen tarve on yksilöllistä: haasteena voivat olla liikkuminen, kommunikointi tai asioiden hahmottaminen. Taiteilijana toimimisessa tukea nähtiin tarvittavan erityisesti verkostoitumisessa, taiteen markkinoinnissa sekä omien oikeuksien ja mahdollisuuksien tiedostamisessa. Myös monet käytännön asiat, esimerkiksi työhuoneen ylläpito ja näyttelyiden järjestäminen, olisivat monille taiteilijoille haaste ilman tukea. Monien erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden toimeentulo ei välttämättä myöskään mahdollistaisi taiteellisen toiminnan rahoitusta. Yhteisöllisyyden merkitys erityistä tukea tarvitseville taiteilijoille nähtiin tärkeänä. Mahdollisuus ammatilliseen koulutukseen ja ammatillisen toimintaan katsottiin yksilölle merkitykselliseksi ja yhteiskunnallista tasa-arvoa lisääväksi.

”Heillä täytyy olla tuki, taidementori tai taidestudio. Tuen tarve ei häviä mihinkään opintojen päätyttyä.”

”Että on paikassa, jossa taiteeseen suhtaudutaan vakavasti.”

”Minusta heillä on kokemus, että he on oikeassa paikassa, ja että heitä ymmärretään. He saa käyttää omia taitojaan. Monilla ei ole tällaisia kokemuksia aiemmista opinnoista.”

Ammatillisen työskentelyn ja taiteellisen toiminnan mahdollistuminen esimerkiksi koulutuksen jälkeen todettiin olevan ongelmallista. Haasteena nähtiin tarvittavan ammatillisen tuen saaminen tai sen mahdollistuminen sekä taiteen arvon ja taiteilijan ammatin ymmärtäminen.

“On sellaisia henkilöitä, joilla on kotoa hurjan hyvä tuki. Sit on semmoisia, joilla ei ole tukea tai paikkoja, ja mulla on kokemus, että he ajautuu johonkin tällaiseen kaupungin järjestämään työ- tai päivätoimintaan, joka on sinne päin.”

“Osa menee tuuliajolle tämän jälkeen.”

Erityistaidetoiminnan kehittämiseen löydettiin useita mahdollisuuksia. Toimintaa haluttaisiin kehittää niin, että yksilöllinen tuki ja toiminta mahdollistuisi paremmin. Yhtenä mahdollisuutena nähtiin useampien, eriasteiseen tukeen perustuvien taidestudioiden perustaminen. Tärkeänä pidettiin myös, että erityistaidetoiminta voisi olla laajempaa ja tavoittavampaa, esimerkiksi lisäämällä toimipisteitä. Pohdittiin myös esimerkiksi uuden hankkeen mahdollisuutta: hanke kokoaisi jo olemassa olevaa verkostoa, ja yhteisvoimin edistettäisiin laajemman toiminnan mahdollisuuksia.

“Että olisi useampia erilaisia Taidestudioita, jotka tarjoaisivat eri asteista tukea, yksilöllisemmin. Vieläkin voisi ottaa paremmin huomioon ihmisten yksilöllisyyden ja erilaiset tarpeet huomioon. Esimerkiksi rytmitys, ei voi olla kahdeksasta neljään, pitäisi olla erilaisen rytmien mahdollistavaa.”

“Pitäisi saada niitä toimintapisteitä. Ihan varmasti löytyisi eri kaupungeista taiteilijoita, jotka pystyisi vetämään taidetoimintaa, oli se niin kun vapaan sivistystyön piirissä tai kaupungin sotehommia.”

Jatkokoulutus ja itsensä ammatillinen kehittäminen nähtiin tärkeänä ja kehittämistä vaativana asiana. Haastatellut toivoivat, että erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden taiteellisen ammattitaidon kehittäminen paranisi, esimerkiksi vierailevien taiteilijoiden kurssien ja työpajojen, residenssien ja liikkuvuuden kautta. Merkittävänä pidettiin myös, että erityistä tukea tarvitseville taiteilijoille mahdollistuisi entistä paremmin taide-elämään tutustuminen ja sen seuraaminen. Tärkeänä toiminnan kehittämiselle pidettiin siihen osallistuvien henkilöiden näkökulman ja toiveiden huomioiminen.

“Mahdollista kehittää monipuolisesti omaa tekemistään, että pystyisi jatkokouluttautua koko työuransa ajan halutessaan.”

"Tavoitteet sanella tekijöistä, mikä heille on se tärkeä pointti - niin voitais synnyttää uutta kulttuuria ja toimintatapoja."

4.4 Sosiaalityöntekijän haastattelu

Sosiaalityöntekijän haastattelulla haluttiin saada tietoa ja lisäymmärrystä Kaarisillan erityistaidetoiminnan asiakkuuksien järjestymisestä, vammaispalveluiden toiminnasta erityistaidetoiminnan osalta sekä kartoittaa näihin liittyviä mahdollisia haasteita ja kehittämistarpeita. (Liite 4)

Päiväaikaista toimintaa Kaarisillasta ostavat kuntien tai kuntayhtymien vammaispalvelut. Yleensä asiakkaan lähipiiri tai kunnan vammaispalvelun työntekijä ovat kuulleet Kaarisillan toiminnasta ja ottavat yhteyttä. Päätös ja maksusitoumus asiakkuudesta tulee olla henkilön kotikunnasta. Harvoin henkilöllä on mahdollista itse kustantaa päiväaikaisen toimintaan osallistuminen sen suuren hinnan vuoksi. Ammatilliseen koulutukseen hakeudutaan yhteishaun kautta.

Ymmärrystä taiteen alasta ja taiteilijan ammatista ei sosiaalipuolella aina ole. Päivä- ja työtoiminnassa työskentelee pääasiassa sosiaaliohjaajia ja sote-puolen koulutuksen saaneita. Joillakin heistä voi olla taustalla muun alan osaamista tai harrastuksen kautta kertynyttä taitoa, jota hyödynnetään päiväaikaisessa toiminnassa. Taiteen alan ammattilaisia ei kuitenkaan yleensä työskentele kuntien organisoimassa päivä- tai työtoiminnassa. Joka kunnassa ei ole mahdollisuutta erityistaidetoimintaan.

Haastateltavan sosiaalityöntekijän mielestä Kaarisillan taidetoiminnan ja ammatillisen koulutuksen merkitys näkyy nimenomaan toimintaan osallistuvissa henkilöissä esimerkiksi identiteetin ja itsetunnon kasvamisena – taiteilijuus voi olla henkilössä vahvana, vaikka tuen tarpeet olisivatkin merkittäviä.

"Meillä on erityistä tukea tarvitsevia ihmisiä, joista osa osaa lukea osa ei, osa puhuu, osa ei, mutta silti se taiteilijuus on semmoinen, että se on se juttu. Siihen ei edellytetä, että on jotenkin jonkunlainen, että voisi olla sitä taiteilijuutta ihmisessä."

"Se asenne, että minä olen se, josta tämä juttu lähtee. Että minä saan tehdä sitä, missä on se oma mielenkiinto."

Hän näkee haasteena, että erityistaidetoiminnan alan palvelua ei ole saatavilla kaikkialla Suomessa. Esimerkiksi ammattiin sijoittuminen valmistumisen jälkeen ongelma, sillä vain

pieni osa Kaarisillasta valmistuneista pystyy toimimaan kokoaikaisena taiteilijana. Osalle taiteen tekeminen mahdollistuu esimerkiksi harrastustoiminnan kautta. Tukea tarvitaan taiteilijana toimimiseen, esimerkiksi tilojen ja välineiden hankintaan ja muuhun vuorovaikutukseen. Taustalla täytyy olla usein tukea, esimerkiksi lähipiirin ja perheen tuki on usein isossa osassa taiteellisen toiminnan mahdollistamisessa. Taiteilijan työllistymisprosessi on hyvin erilainen kuin muissa ammateissa: tarvitaan ymmärrystä ja oikeanlaista tukea, että siinä onnistutaan. Erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden toimeentulomuoto on yleensä eläke, jolla taidetoiminnan organisoiminen ei ole mahdollista. Haastateltavan mukaan on oleellista, että työskentely mahdollistetaan ja kustannetaan muuten, esimerkiksi asiakkuuksin.

" Meiltä valmistuvat ihmiset ei vaan hanki työtilaa ja rupea tekemään, vaan siinä täytyy olla se joku x mikä mahdollistaa sen. Plus se, että eihän se pelkkä tila riitä, vaan siinä pitää olla sitä vuorovaikutusta kuitenkin, että se homma lähtee alkuun ja tapahtuu."

Kaarisillan toimintaa voisi hänen mielestään kehittää ja laajentaa esimerkiksi järjestämällä kursseja ja viikonlopputoimintaa, jolloin voitaisiin hyödyntää olemassa olevia tiloja ja ammattitaitoa. Tällainen toiminta lisäisi ja ylläpitäisi erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden ammattitaitoa ja loisi yhteisöllisyyttä. Haasteena tällaisessa toiminnassa on esimerkiksi tuettujen majoitusjärjestelyjen järjestäminen. Myös taidementoroinnin toteuttaminen etäyhteyksin voisi olla yksi tukimuoto, jolla tavoitettaisiin myös kauempana toimivia taiteilijoita ja mahdollistettaisiin yhteisöllisyyden kokemus. Hän kokee, että olisi tärkeää säilyttää yhteys, vaikka henkilö esimerkiksi valmistumisen jälkeen muuttaisi kauemmas. Myös tukea tarvitsevien taiteilijoiden ammattitaitoa voisi hyödyntää esimerkiksi tutortoiminnalla.

"Ne, jotka asuvat paikkakunnalla missä tää ei ole mahdollista, niin että olisi joku väylä, että saisi ylläpidettyä sitä omaa, tärkeää asiaansa. Kun ajattelee ketä tahansa ihmistä, jolla on joku oma juttu mihin sä palat, että sä saat toteuttaa sitä jollain lailla – se on mielenterveyden ja monen asian kannalta tärkeää. Ja nimenomaan se, ettei sitä tukahduteta."

4.5 Yhteiskehittämisen työpaja

Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksessa järjestettiin yhteiskehittämisen työpaja, jolla haluttiin kerätä tietoa ja ymmärrystä Kaarisillan taidetoiminnasta ja sen kehittämistarpeista ja mahdollisuuksista. Yhteiskehittämiseen osallistui yhdeksän Kaarisillan taidetoiminnan

toteuttamisessa ja järjestämisessä mukana olevaa työntekijää. Yhteiskehittäminen toteutettiin käyttämällä apuna palvelupolkua, johon oli kuvattu Kaarisillassa työskentelevän taiteilijan tai taideopiskelijan asiakkuus vaiheittain. Palvelupolku jakautuu kolmeen eri vaiheeseen: ennen palvelua, palvelun aikana ja palvelun jälkeen. Työpajassa tutustuttiin ensin palvelupolkuun ja sen eri kontaktipisteisiin. Sen jälkeen jokainen tuotti palvelupolun pohjalta omia huomioitaan post it –lapuille, jotka kukin vuorotellen kiinnitti palvelupolku-planssiin ja kertoi ajatuksistaan.

Työskentely oli vapaamuotoista ja keskustelevaa, jolloin omia ajatuksia oli helpompi tuoda esille. Kaikkiin palvelupolun vaiheisiin tuotettiin työpajassa koko työskentelyn ajan lisää huomioita ja kehittämisideoita, jotka liittyivät erityistaidetoiminnan järjestämiseen ja erityisesti Kaarisillan taidetoimintaan niin päiväaikaisen toiminnan kuin ammatillisen koulutuksen osalta. Yhteiskehittämisen työpaja tuottikin paljon eri näkökulmista nousevia asioita ja kehittämis ehdotuksia, jotka liittyivät toiminnan tiedotukseen, Taidestudio-toimintaan, taiteen alan ammatilliseen koulutukseen ja valmistuneiden opiskelijoiden ammatillisen toiminnan tukemiseen, erityistaidetoiminnan verkoston hyödyntämiseen, rahoitukseen sekä työntekijöiden ammattitaitoon ja työjärjestelyihin.

Tiedotus

Tiedottamisen parantaminen ja laajentaminen katsottiin tarpeelliseksi, jotta tieto opiskelusta ja päiväaikaisesta toiminnasta tavoittaisi paremmin kohdeyleisöään ja lisäisi asiakkuuksia. Toimenpiteinä ehdotettiin nettisivujen uudistamista ja modernisointia, jotta tietoa olisi selkeämmin ja nykyistä laajemmin löydettävissä esimerkiksi toiminnan ja koulutuksen sisällöistä. Ammatillisten opintojen tiedot tulisi saada mukaan valtakunnalliseen koulutustiedotukseen. Seminaarien ja webinaarien järjestäminen lisäisi tietoa Kaarisillasta ja sen toiminnasta sekä olisi myös väylä jakaa Kaarisillasta löytyvää ammattitaitoa ja –tietoa erityistaidetoiminnasta. Tehokkaamman tiedottamisen kautta voidaan lisätä ymmärrystä toiminnan tarpeellisuudesta, sisällöstä ja järjestelyistä yleisesti, mutta myös erityistaidetoiminnan asiakkaiden lähipiirille sekä rahoittajille.

Taidetoiminta

Taidetoimintaa halutaan kehittää tuottamalla eri taiteen menetelmiin keskittyvää kurssi-toimintaa. Kurssit voisivat olla avoimia kaikille, ja niiden kautta erityistä tukea tarvitsevat taiteilijat voisivat kehittää ja ylläpitää ammattitaitoaan. Parannuksena ehdotettiin myös avoimen tai vapaammin toimivan Taidestudion perustamista esimerkiksi Lahden keskustaan, joka mahdollistaisi itsenäisemmän toiminnan, laajemman työajan ja erilaisten projektien tai työpajojen toteuttamisen saavutettavammin.

Pohdittiin etätyöskentelyn mahdollistamista niin, että erityistä tukea tarvitseva taiteilija voisi vuorotella etä- ja lähityöskentelypäiviä tarpeen mukaan. Näin palvelu voisi esimerkiksi hyödyttää niitä taiteilijoita, jotka asuvat kauempana ja joilla ei ole ammatillista tukea saatavilla paikkakunnallaan. Taiteilija voisi esimerkiksi työskennellä kotonaan, omassa työhuoneessa tai muussa päivätoimintapaikassa ja saisi Kaarisillasta ammatillista mento- rointia ja tukea etäyhteyksin ja osallistumalla periodeittain Taidestudiotoimintaan Kaarisil- lassa.

Galleria Art Kaarisillan toimintaa haluttaisiin kehittää hyödyntämään laajemmin taiteilijoita. Galleriassa voisi olla vaihtuvien näyttelyiden lisäksi myyntikokoelma ja taidelainaamo, joka mahdollistaisi taidemyyntiä ja erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden ansaintamahdolli- suuksia. Galleria voisi myös entistä laajemmin edustaa taiteilijoita, esimerkiksi myös niitä, jotka toimivat muualla kuin Kaarisillan Taidestudiossa, sekä tarjota heille ammatillisuutta edistävää tukea.

Media-alan ja kuvallisen ilmaisun perustutkintokoulutus

Pohdittiin, olisiko kuvataiteilijan ammattitutkinto Kaarisillassa mahdollista suorittaa näyttö- jen kautta. Taitojen harjoittelu suoritettaisiin tällöin etänä tai muualla osana jotain tuettua toimintaa ja näytöt annettaisiin Kaarisillassa. Joillekin erityistä tukea tarvitseville henkilöille esimerkiksi muuttaminen pois kotiseudulta opiskelujen takia on haastavaa, jolloin näyttö- tutkinto voisi olla opinnot mahdollistava tapa suorittaa tutkinnon osia ja tutkinto. Todettiin, että koulutuskohtaiseen opetussuunnitelmaan tulisi lisätä paremmin myös tekstiilitaide ja keramiikka. Mietittiin myös yleensä muotoiluopintojen sisällyttämistä toimintaan. Koulutus- sisällöt tulisi saada selvemmin esille ja tietoon, koska esimerkiksi koulutusten nimet ovat melko vaikeatajuisia monille. Eri taidealan koulutuksissa on eroavaisuuksia: olisi hyvä saada selkeästi esille, mitä Kaarisillan ammatillinen koulutus sisältää ja mihin se tähtää.

Taide alana ja taiteilija ammattina poikkeavat suuresti monesta muusta ammatista. Niin erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden kuin heidän tukijoidensa ja lähipiirinsä olisi hyödyllistä tietää, mitä taiteilijana toimiminen käsittää ja miten taiteilija työllistyy. Opiskelijan lähi- piirillä saattaa olla iso merkitys henkilön taidetoiminnan tukijana, joten myös heidän tulisi paremmin olla tietoisia taiteen alasta yleensä, taiteilijana toimimisesta sekä erityistaide- toiminnan mahdollisuuksista, jotta he osaisivat tukea opiskelijaa mahdollisimman hyvin. Opiskelijoiden kohdalla on tärkeää mahdollistaa taiteilijuuden pohtimista ja tulevaisuuden vaihtoehtojen mietintää opintojen aikana. On tärkeää, että jo opiskeluaikana erityistä tu- kea tarvitseva henkilö kerryttää kokemuksia taiteilijana toimimisesta ja saa realistisen ku- van taiteen alasta ja mahdollisuuksista. Ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä pohdittiin tai- teilijamentorin suhteiden luomista jo opintojen aikana, varsinkin, jos opiskelijan kotipaikka-

kunnalla ei ole erityistaidetoimintaa tai muuta ammatillista tukea. Haasteeksi tässä katsottiin rahoitus, koska taiteilijamentorin tai –kummin tulee saada korvaus työstään.

Valmistumisen jälkeen ammatissa toimimisen tueksi mietittiin selkeiden jatkopolkujen luomista. Jatkopolut konkretisoivat ammatin harjoittamisen ja ammatissa kehittymisen mahdollisuuksia. Tuotiin esille, että Kaarisilta voisi panostaa niin sanottuun jälkihoitoon, jolloin valmistuneille opiskelijoille tarjottaisiin konsultointia ja mentorointia, jotta ammatillisuus mahdollistuisi ja opitut taidot säilyisivät. Ammattitaidon säilyttäminen nähtiin tärkeänä, ja siksi haluttaisiin tarjota palvelua, joka antaa tukea ja apua käytännön ammatillisissa asioissa, kuten esimerkiksi näyttelyhauissa. Kaarisillassa toimiva kulttuurituottaja voisi olla apuna tällaisen palvelun tuottamisessa. Työpajassa pohdittiin myös alumnitoiminnan aloittamista ja sen merkitystä esimerkiksi ammatillisuuden ja yhteisöllisyyden ylläpitämisessä. Jatko-opintojen mahdollistaminen korkeakoulussa nähtiin tärkeänä asiana, joka harvoin vielä toteutuu. Se edellyttäisi korkeakouluihin riittäviä tukitoimia, esimerkiksi tutoreita ja avustajia.

Työntekijät

Todettiin erittäin tärkeäksi, että taideohjaaja, -opettaja tai kurssin pitäjä ovat alan ammattilaisia. Erilaisia koulutus sopimuksia ja opiskeluihin liittyviä harjoittelujaksoja toteutetaan Kaarisillassa usein, pääasiassa sosiaalialan opiskelijoita on suorittamassa opintoihinsa liittyviä käytännön työelämän harjoitteluja. Tämä toiminta katsottiin merkitykselliseksi, jotta tieto erityistaidetoiminnasta ja taiteen merkityksestä tavoittaa sosiaalialalla työskenteleviä. Harjoittelua suorittavista opiskelijoista on myös apua, ja he tuovat omia näkökulmiaan toimintaan. Mahdolliset etätyöskentelyt ja etäopinnot aiheuttavat huomattavaa lisätyötä, joka olisi resurssoitava ja huomioitava työajassa sekä muissa järjestelyissä.

Verkosto

Verkostojen vahvistaminen eri erityistaide- ja taidetoimijoiden kanssa katsottiin tärkeäksi. Keskustelijoiden mielestä alaa hyödyntäisi valtakunnallinen liitto, joka edistäisi erityistaide-toiminnan alaa ja antaisi lausuntoja ja suosituksia esimerkiksi sote- ja opetusaloille. Kävailtiin myös toimijoita kokoavaa hanketta, joka yhdistäisi eri erityistaidetoimijat ja tarpeet: yhteistyöllä voitaisiin saavuttaa enemmän.

Rahoitus

Toiminnan rahoittajat tulisi saada ymmärtämään erityistaidetoiminnan merkittävyys ja hinnoittelun erityisluonne. Olisi aiheellista selvittää syyt, miksi taidestudiotoiminnan järjestäminen on kalliimpaa. Keskustelussa nousi esille henkilökohtaisen budjetoinnin malli, jonka turvin voitaisiin tulevaisuudessa toimia joustavammin. Tämä malli mahdollistaisi helpommin erilaisten asiakkuuksien toteutumisen osana Kaarisillan taidetoimintaa.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Osallisuus taiteeseen ja kulttuuriin on kaikille kuuluva perusoikeus, jolla todistetusti on merkittäviä vaikutuksia niin yksilöille kuin yhteiskunnalle. Vaikka opinnäytetyön aihe ja erityistaidetoiminnan kenttä voi näyttäytyä melko marginaalisena, nostaa kehittämistyö esille isoja ihmisoikeuksiin ja tasa-arvoon liittyviä teemoja. Erityistaidetoiminta mahdollistaa erityistä tukea tarvitsevalle kohderyhmälle osallisuuden taiteeseen sekä taiteilijana toimimisen ja vastaa taiteen ja kulttuurin tarpeeseen ja oikeuteen. Tällaisella toiminnalla on ratkaiseva merkitys ja vaikutus yksilön tasolla, mutta toiminnan yhteiskunnallinenkin arvo on myös todettavissa.

On tärkeää, että kehittämistyö tuo esille erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden näkökulman ja ajatukset taiteen merkityksistä ja taiteilijana toimimisesta. Työ selventää, miksi erityistaidetoiminnan kehittäminen on tärkeää. Kehittämistyö rajautuu Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksen taidetoimintaan, mutta kuvaa samalla koko erityistaidetoiminnan alaa ja merkitystä.

5.1 Tutkimuskysymyksiin vastaaminen

Kehittämistyön tavoitteena on kartoittaa tarkemmin erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden taiteilijana toimimisen haasteita ja tarpeita sekä tutkia Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksen taidetoiminnan kehittämistarpeita ja –mahdollisuuksia. Tutkimuskysymyksillä pyritään hakemaan ja kokoamaan kokemuksia, ajatuksia ja alan ymmärtämistä, joita kaikkia hyödyntäen palvelua voidaan kehittää ja erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden ammatissa toimimisen mahdollisuuksia laajentaa.

Tutkimuskysymykset:

Mikä merkitys taiteen tekemisellä ja taiteilijana toimimisella on erityistä tukea tarvitseville taiteilijoille?

Minkälaisia tukitoimia erityistä tukea tarvitsevat taiteilijat ammatissa toimimiseen tarvitsevat tai toivovat?

Mitkä ovat suurimmat haasteet, joita erityistä tukea tarvitsevat taiteilijat kohtaavat?

Millä keinoin Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskus voi kehittää taidetoimintaansa, jotta se tavoittaisi ja tukisi laajemmin erityistä tukea tarvitsevia taiteilijoita?

Miten Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskus voisi huomioida toiminnassaan entistä paremmin taidemaailman tasa-arvoistamisen tavoitteet?

Erytystä tukea tarvitsevilta taiteilijoilta kerätty haastatteluaineisto osoittaa, että taiteen tekeminen ja ammatissa toimiminen on heille merkityksellistä. Taide on heille ammatti, ja he omaavat taiteilijan ammatillisen identiteetin: työskentely on tavoitteellista. Taiteen tekeminen tuo elämään sisältöä ja merkityksellisyyttä. Taiteen alan ammatilliset opinnot tukevat ammatillisuutta merkittävästi, antavathan ne henkilöille taitoja ja tietoja ammatissa toimimiseen. Toinen tapa saavuttaa ammatillinen pätevyys ja identiteetti on tehdä taidetta pitkäjänteisesti ja kartuttaa näin taitoja ja ammatillista osaamista esimerkiksi erityistaidetoiminnan piirissä. Yhteisön merkitys todettiin tärkeäksi ja osallisuutta tukevaksi. Näyttelytoiminta ja omien teoksien esille saanti koettiin myös tärkeäksi väyläksi tulla nähdyksi ja kuulluksi. Lisäksi näyttelyt mahdollistavat teosmyynnin ja toimivat ansaintamahdollisuutena sekä lisäävät ammatillista näkyvyyttä. Taiteen tekemisellä katsottiin myös olevan vaikutusta yksilöiden hyvinvointiin.

Haasteena taiteilijana toimimiselle nähtiin sopivan ammatillisen tuen saaminen. Jokaisen yksilön erilainen tuen tarve tulisi ymmärtää ja huomioida. Tuetun toiminnan puitteet määntyvät muualta, mikä vaikeuttaa oikeanlaisen tuen saamista ja ammatillista toimintaa. Oikeanlaisen, taidealaa ymmärtävän ja hallitsevan, ammatillisen tuen saaminen koettiin hankalaksi. Kokonaisvaltainen taiteilijan työ ei välttämättä mahdollistu, koska sopivaa toimintaympäristöä tai tukea ei ole. Erytistaidetoimintaa ei ole Suomessa kattavasti tai sen piiriin on vaikeuksia päästä. Yhteisön merkitys on tärkeää, ja sen puute koettiin ongelmaksi.

Erytystä tukea tarvitsevat taiteilijat toivoivat ammatillisen toiminnan jatkuvuutta ja pysyvyyttä. Tärkeänä pidettiin omassa ammatissa kehittymistä ja esimerkiksi korkeakoulutasoista jatkokoulutusmahdollisuutta, mikä ei tällä hetkellä ole juurikaan mahdollista. Omasa taiteellisessa toiminnassa haluttiin kehittyä edelleen. Toivottiin eri taiteenaloihin keskittyviä kursseja ja työpajoja, joissa voisi kehittää jo olemassa olevia taitoja sekä oppia aivan uusia tekniikoita. Näyttelyiden pitäminen ja omien teosten esille saamista pidettiin merkityksellisenä. Näkyvyys, menestyminen ja osallisuus taidemaailmassa koettiin tärkeänä ja tavoiteltavana. Koska omaa ammatillista osaamista haluttaisiin hyödyntää laajemmin, kiinnostavat esimerkiksi opetus- ja ohjaustyö ja erilaiset taideprojektit.

Kaarisillan työntekijöiden haastatteluista nousi esiin hyvin samankaltaisia näkemyksiä kuin erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoidenkin vastauksista. Todettiin, että erityistä tukea tarvitseva taiteilija tarvitsee ammatissa toimimiseen tukea ja että toimintaa tulisi kehittää ja laajentaa palvelemaan erilaisia tarpeita. Erytistaidetoiminnan katsottiin olevan merkittävä mahdollistaja erityistä tukea tarvitsevan taiteilijan ammatilliselle toiminnalle. Taiteilijan ammattiin kuuluu teosten tekemisen lisäksi paljon muita osa-alueita, jotka vaativat amma-

tillista tukea. Erityistaidetoiminnassa mukana olo antaa henkilölle yhteisön, jossa hän tulee huomioiduksi. Lisäksi esimerkiksi näyttelytoiminta osallistaa taiteilijaa yhteisöön ja yhteiskuntaan. Taiteilijana toimimisella ja taiteen tekemisellä todettiin olevan merkittäviä positiivisia vaikutuksia, muun muassa yksilön itsetuntoon, identiteettiin ja hyvinvointiin. Haasteena nähtiin ammatillisen tuen saaminen sekä yleisesti taiteen arvon ja ammatin ymmärtäminen.

Vuonna 2021 toteutettiin ITE-taiteen, outsider-taiteen sekä erityistaidetoiminnan toimialakartoitus, jonka toteuttivat Maaseudun Sivistysliitto, Kettuki ry sekä Taiteen edistämiskeskus. Toimialakartoituksella selvitettiin, millaisena alan toimijat näkevät toimialan ja kuinka alaa tulisi kehittää. Kartoituksen tulokset nostavat esiin samankaltaisia haasteita kuin tässä kehittämistyössä löytyneet erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden ammattivaikkeudet. Toimialakartoituksessa konkretisoituvat vähäisiin resursseihin liittyvät tuen tarpeet: taide-myynni, näyttelytoiminta, viestintä, apurahahaku ja verkostojen vahvistaminen. Kartoituksen tuloksena syntyi toimenpide-ehdotuksia, jotka liittyivät apurahakäytäntöjen yhdenvertaisuuden edistämiseen, taiteen monimuotoisuuden näkyville saamiseen, taidetyön oikeuteen koko Suomen alueella. Lisäksi ehdotettiin Outsider-taiteilijat, ITE-taiteilijat ja erityistä tukea tarvitsevat taiteilijat käsitettäisiin osaksi nykytaiteen kenttää niin, että heidän taiteensa tulisi tallennetuksi, suojelluksi ja tutkituksi. (Kallioinen, Ketonen, Taulu, Vienamo 2021)

Erityistaidetoimintaa käsittelevissä aiemmin tehdyissä opinnäytetöissä nousee esiin samankaltaisia tuloksia liittyen erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden ammatissa toimimisen ja erityistaidetoiminnan merkityksiin ja haasteisiin kuin tässä kehittämistyössä. Ohmerluoman pro gradu –tutkielmassa tutkittiin erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden taidepolkuja yhdenvertaisuuden toteutumisen kannalta vanhempien näkökulmasta. Tutkimuksessa todetaan, että yhdenvertaisuus ei aina toteudu ja että sitä tulisi Suomessa kehittää edelleen. Ratkaisuina yhdenvertaisuuden parantamiseen esitetään erityistaidetoiminnan laajempi saatavuus, itsemääräämisoikeuden toteutuminen nykyistä paremmin ja erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden aktiivisempi mukana olo päätöksenteossa. Tutkimuksessa tarkastellaan myös huoltajan osuutta ja merkitystä erityistä tukea tarvitsevan henkilön taidepolkuun ja todetaan vanhempien tukevan ja vaikuttavan lastensa taidepolun mahdollistamiseen ja toteutumiseen. (Ohmerluoma 2022)

Jokelainen (2019) on kehittänyt opinnäytetyönään Kettuki ry:lle Taidestudiotoiminnan mallin, joka on suunnattu vammaispalveluiden palveluntuottajille. Opinnäytetyö tuo näkyväksi taidestudiotoiminnan sisältöjä ja merkityksiä, jotka yhtenevät tämän opinnäytetyön huomioihin. Taidestudiotoiminta mahdollistaa erityistä tukea tarvitsevan henkilön taiteellisen työskentelyn, jatkuvan oppimisen ja oman ilmaisun syventämisen. Toiminta osallistaa monin eri tavoin kulttuuriin ja taidemaailmaan ja vahvistaa ammatillista osaamista ja verkos-

toitumista. Taidestudiotoiminnan tavoitteellinen, yksilöllinen ohjaus tukee ammatillisten ja muiden henkilökohtaisten tavoitteiden saavuttamista, jolloin henkilön elämäntaidot vahvistuvat. Taidestudiomallin kehittämistyössä nousi esiin vaikutuksia, joita taidestudiotoiminta tuo erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden elämään. Tuen tarpeiden todettiin vähenevän. Elämäntaitojen vahvistuminen ja ammatillinen kehittyminen lisäävät taiteilijoiden osallisuutta ja osallistumista yhteiskuntaan. Ammatti-identiteetin ja itsetunnon kasvu sekä terveyden ja hyvinvoinnin lisääntyminen ovat toiminnan todettuja vaikutuksia, jotka luovat merkityksellisyyttä elämään. Taidemyynti ja erilaiset taidetyöt antavat taiteilijoille lisäansioita. Taidestudiotoiminnan kautta taiteilijoiden sosiaalinen osallisuus mahdollistuu paremmin ja sosiaaliset taidot vahvistuvat. (Jokelainen 2019, 54-61)

Laitaisen (2020) opinnäytetyössä tutkittiin taidetyöskentelyn merkitystä PPHYKYN Studio Viis-kollektiivissa taiteilijoiden näkökulmasta. Tutkimuksella haluttiin tuoda esiin taidetoiminnan merkityksiä ja vaikutuksia. Opinnäytteen tuloksissa todetaan taidetyöskentelyllä olevan hyvinvointivaikutuksia, kuten stressin vähenemistä, itseluottamuksen kasvua sekä terapeutteja vaikutuksia. Hyväksytyksi tuleminen ja itseilmaisun mahdollistaminen todettiin myös hyvinvointia lisääviksi vaikutuksiksi. Yhteisöllinen taidetoiminta lisää osallisuutta esimerkiksi ehkäisemällä syrjäytymistä ja yksinäisyyttä sekä luomalla mahdollisuuden harjoitella sosiaalisia taitoja. Itseilmaisun mahdollistaminen taiteen keinoin luo väylän ilmaista itselle tärkeitä asioita sekä osoittaa omaa osaamistaan. Yhteisön ja taidementorin tuki koetaan merkityksellisenä, koska ne mahdollistavat asioita taiteilijana toimimisessa, jotka eivät muuten olisi toteutuneet. Studio Viis tarjoaa konkreettisen työtilan taiteen tekemiseen sekä tukee materiaalihankinnoissa ja taidenäyttelyiden järjestämisessä. (Laitainen 2020, 17-20)

Kansainvälisiin tutkimuksiin nojaavassa Taideyliopiston julkaisusarjassa julkaistussa artikkelissa Sutela (2017, 71-80) tuo esiin taiteen ja taiteellisen toiminnan vaikutuksia kehitysvammaisten ja erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden hyvinvointiin. Positiivisia hyvinvointivaikutuksia todettiin olevan muun muassa itsetuntoon, ystävyys-suhteisiin ja vuorovaikutustaitojen kehittymiseen. Yhteisöllinen taidetoiminta antaa keinoja ilmaista omaa luovuutta sekä edistää yhteenkuuluvuuden tunnetta. Taidetoiminta voi myös vähentää ahdistuneisuutta ja lievittää stressiä tunne-elämän kehittymisen myötä. Taide antaa erityistä tukea tarvitseville henkilöille välineitä tuoda esille asioita omasta näkökulmastaan: taiteen tuottajina heille mahdollistuu omien ajatustensa kuuluvaksi ja näkyväksi tekeminen, esimerkiksi vammaisuuden kokemuksen sanoittaminen heidän itsensä kertomana. Taidetoiminnassa on monia alueita, joilla on positiivisia vaikutuksia erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden hyvinvointiin. Useat tekijät - kulttuuriset, rakenteelliset, institutionaaliset, sosiaaliset ja yksilölliset - kuitenkin heikentävät taidetoiminnan yhdenvertaista toteutumista.

Artikkelissa nostetaan yhdeksi yhdenvertaisuutta heikentäväksi tekijäksi koulutuksen puute niiden ammattilaisten osalta, jotka toimivat erityistä tukea tarvitsevien taidetoiminnan parissa. Taidekasvatuksen ja taiteen koulutusohjelmissa tulisi olla laajemmin erityispedagogiikan opetusta ja tarvittavaa täydennyskoulutusta tarjolla, jotta ohjaavilla henkilöillä olisi valmiuksia ja ajantasaista tietämystä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden kohtaamisesta ja ohjauksesta sekä saavutettavuudesta. Erityistä tukea tarvitsevat taiteilijat eivät ole yhdenvertaisessa asemassa muiden taiteilijoiden kanssa. Taide- ja kulttuurialojen koulutuksissa tulisi huomioida erityistä tukea tarvitsevat esimerkiksi järjestämällä yksilöllisiä pääsykoejärjestelyitä ja kiinnittämällä huomiota saavutettavuuden näkökulmiin. Apurahahakemusten laadintaan tulisi saada tukea, ja rahoitusta myöntävillä säätiöillä tulisi olla kiintiöitä erityistä tukea tarvitseville taiteilijoille. Poliittisissa päätöksissä ja taiteen alan opetussuunnitelmissa tulisi huomioida, miten ja millaisilla tavoilla erityistä tukea tarvitsevat henkilöt tulisivat yhdenvertaiseksi osaksi taidemaailmaa ja kulttuurin kenttää. (Sutela 2017, 71-80)

Taideyliopiston toimesta koottiin tänä vuonna Kuvataidekoulutuksen ja -kasvatuksen visio 2030. Visiotyö toteutettiin verkostoyhteistyönä, ja siihen osallistui laajasti alan toimijoita ja sidosryhmiä. Hankkeen ydinryhmä koostui kuvataidekoulutuksen ja -kasvatuksen tutkimuksen, opetuksen ja hallinnon asiantuntijoista. Visio esittää toimenpide-ehdotuksia, jotka toteutetaan tai joita kohti edetään vuoteen 2030 mennessä. Toimenpide-ehdotukset ovat hankkeita ja aloitteita, alan rakenteellisia uudistuksia ja tulevaisuuteen tähtääviä suuntia. Vision toimenpide-ehdotukset tuovat esiin osallisuuden merkityksen todeten, että kuvataide ja kuvataidekasvatus kuuluvat jokaiselle ja että kuvataidekoulutuksen, -kasvatuksen ja -opetuksen tulee olla pedagogisesti korkealaatuista ja saavutettavaa. Visiossa todetaan, että tämän tulee koskea myös erityistä tukea tarvitsevia henkilöitä. Visiossa esitetään myös, että kaikkien koulutustasojen opiskelijavalinnoissa, mukaan luettuina korkeakoulut ja yliopistot, tulisi huomioida hakijoiden erilaiset lähtökohdat ja haasteet ja että kuvataide- ja kuvataidekasvatusalojen yliopistokoulutukseen ja korkeakouluihin hakemista tulee kehittää entistä saavutettavammaksi ja läpinäkyvämmäksi. (Rosavaara 2022)

Kehittämistyön tutkimuksellisella osiolla saadun ymmärryksen ja tiedon pohjalta syntyi useita ratkaisumalleja, joiden avulla Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskus voi kehittää taidetoimintaansa, jotta se vastaisi enemmän palvelun tarpeeseen ja tukisi paremmin erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden ammatillista toimintaa.

Erilaisten taidekurssien ja työpajojen järjestäminen vastaisi erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden tarpeeseen kehittyä ammatissaan. Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksella on hyvät toimitilat, joita voitaisiin hyödyntää myös iltaisin, viikonloppuisin ja loma-aikoina järjestämällä niissä avointa kurssitoimintaa. Yhtenä toiminnan laajentamisen ratkaisuna olisi uusien Taidestudioiden perustaminen, jolloin toimintaan olisi mahdollista saada

enemmän asiakkuuksia. Taidestudioita voisi olla tarjolla eri tuen tarpeiden mukaan. Yksi ratkaisu olisi perustaa avoin Taidestudio saavutettavaan paikkaan, esimerkiksi Lahden keskustaan, johon itsenäisemmin toimivat taiteilijat voisivat tulla työskentelemään tarpeensa mukaan. Tämä voisi mahdollistaa aiempaa paremmin myös vaihtelevat työskentelyajat ja prosessimaisen tai projektinomaisen työskentelyn sekä tarjoaisi tilan ja mahdollisuuden esimerkiksi kurssien ja työpajojen järjestämiseen laajemmalle asiakaskunnalle.

Kaarisillan 2. asteen ammatillisesta koulutuksesta valmistuu kuva- ja mediataiteen osajia, joille haasteena on usein ammatissa toimimisen mahdollistuminen valmistumisen jälkeen. Ehkäisevänä toimenpiteenä tulisi kehittää tapoja kartoittaa ja edistää ammatissa toimimista jo opintojen aikana sekä tehdä vaikuttamistyötä, jotta opiskelijan lähipiirille sekä asiakkuutta hoitavalle sosiaalitoimijalle kertyisi ymmärrystä taiteilijan ammatista sekä sen mahdollistamisen tavoista. Tärkeää olisi myös mahdollistaa opintojen jälkeinen ammatillinen tuki ja yhteydenpito, johon Kaarisilta voisi kehittää uudenlaisia asiakkuuden muotoja. Tällainen tukimuoto olisi kehittää Taidestudio-toimintaa niin, että taiteilijamentorin palvelut olisivat saatavilla myös silloin, kun erityistä tukea tarvitseva taiteilija asuu muulla paikkakunnalla. Ratkaisu tähän olisi hyödyntää esimerkiksi etäyhteyksiä. Taiteilijamentorointi voitaisiin toteuttaa osin etä- ja osin lähityöskentelypäivin sekä esimerkiksi asiakaskäynnin, jolloin sovitusti Kaarisillan taideohjaaja tapaisi taiteilijaa ja edesauttaisi ammatillisuuden toteutumista. Mahdollinen kurssitoiminta hyödyttäisi myös kauempana asuvaa taiteilijaa ammatillisuuden ylläpitämisessä ja kehittämisessä, jos hänen osallistumisensa mahdollistavat tukitoimet, kuten esimerkiksi asuminen, järjestyvät kurssin ajaksi. Alumnitoiminnan käynnistäminen loisi luontevan tavan lisätä yhteisöllisyyttä ja yhteydenpitoa valmistuvien taiteilijoiden osalta. Myös tällä hetkellä opiskelevat voisivat näin kerryttää ymmärrystä taiteilijana toimimisesta sekä saada vertaistukea ja -ohjausta jo valmistuneilta taiteilijoilta. Lisäksi saataisiin syntymään verkosto, joka hyödyttäisi sekä Kaarisiltaa että taiteilijoita.

Ammatillisen koulutuksen saavutettavuuteen, esimerkiksi tiedonsaannin osalta, on kiinnitettävä huomiota. Lisäksi tulisi pohtia erilaisten tutkinnon suorittamisen tapojen mahdollisuutta ja mahdollistamista esimerkiksi näyttötutkintojen avulla. Näin opiskelija voisi hankkia ja harjoitella opintojakson sisältämät tiedot ja taidot esimerkiksi osana kotipaikkakuntansa erityistaide- tai päivätoimintaa ja suorittaa tutkinnon osa kerrallaan näyttöjen avulla.

Kaarisillan ylläpitämän Galleria Art Kaarisillan toimintaa voisi laajentaa, jolloin se toimisi ammatillisena tukimuotona laajemmin ja useammille taiteilijoille. Galleria voisi toimia erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden edustajana: esitellä taiteilijoita alan tapahtumissa ja verkostoissa, ylläpitää taiteilijasivustoa sekä järjestää näyttelytoimintaa. Galleriassa voisi olla näyttelyn lisäksi esillä myyntikokoelma ja taidelainaamo, joka mahdollistaisi taiteilijoi-

den teosmyynnin paremmin. Galleria sijaitsee keskeisellä paikalla Helsingin keskustassa, mutta tämänhetkiset tilat eivät mahdollista toiminnan laajentamista.

Kaarisillan taidetoiminnan kehittämisen tulee huomioida erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden henkilökohtaiset ammatilliset tavoitteet ja toiveet ja tarjota tarvittavaa tukea niiden toteuttamiseen. Toiminnan kehittämisen tulisi pyrkiä erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden osallisuuteen taidemaailmassa ja myös pyrkiä hyödyntämään ja tuomaan esille heidän osaamistaan ja näkemyksiään. Yhtenä ratkaisumallina on alan sisäisen yhteistyön vahvistaminen ja kehittäminen esimerkiksi toteuttamalla eri erityistaidetoimijoita yhdistävä hanke, jonka avulla pyrittäisiin parantamaan erityistaidetoiminnan alaa laajemmin Suomessa. Vaikuttamistyö erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden aseman parantamiseksi ja näkyväksi saattamiseksi on tärkeää. Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskus voi vaikuttaa alaan ja oman toimintansa näkyväksi tekemiseen tiedotuksella, näyttelytoiminnalla sekä toteuttamalla seminaareja tai muita tapahtumia.

Kaarisillan taidetoiminnan kehittäminen sekä uudenlaiset taidetoiminnan tukimuodot palvelisivat Kaarisillaa esimerkiksi lisäämällä asiakkuuksia. Lisäksi Kaarisillan kehitystyö palvelisi erityistä tukea tarvitsevia taiteilijoita mahdollistamalla taiteilijana toimimisen useammalle henkilölle. Toiminnan kehittämisen haasteena kaikissa kehittämissuunnitelmissa on rahoituksen järjestäminen. Kaarisillan päiväaikaisen toiminnan rahoitus tulee asiakkuuksien kautta, yleensä asiakkaan kotikunnan vammaispuolustuksen myöntäminä maksusitoumuksina. Toisen asteen ammatillinen koulutus toteutetaan valtion rahoituksen turvin. Kaarisillan perustoiminta rahoitetaan edellä esitetyin tuloin, mutta ne eivät mahdollista uusien toimintojen järjestämistä. Erilaisiin hankkeisiin ja esimerkiksi työpajoihin on mahdollista hakea projektikohtaisia rahoituksia. Taidealan hankkeita tukevat valtion taholta esimerkiksi Taiteen edistämiskeskus sekä opetus- ja kulttuuriministeriö. Muita Suomessa merkittäviä taiteen alan tukijoita ovat esimerkiksi Suomen Kulttuurirahasto, Koneen säätiö ja Jenny ja Antti Wihurin rahasto.

Vertaistaiteilijat -hanke, joka toimi vuosina 2018 - 2020, kehitti taidealan työvalmennus -toimintamallin. Mallin tarkoituksena on edistää erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden toimintamahdollisuuksia osana taidemaailmaa sekä rakentaa verkostoja ja kehittää ansaintakeinoja omalla osaamisella. Taidealan työvalmennuksen tavoitteeksi todettiin työelämävalmiuksien, työ- ja ansaintamahdollisuuksien sekä taidemaailman yhteyksien lisääminen. Taidealan työvalmennus työvalmentajan avulla tukisi esimerkiksi Taidestudiossa työskentelevää taiteilijaa. Työnohjauksella tuettaisiin muun muassa opiskelumahdollisuuksien ja työtilaisuuksien etsinnässä ja sopimuksissa avustamisessa, näyttelymahdollisuuksien etsinnässä, hakemusten ja portfolion tekemisessä, taiteilijamentoroinnissa sekä taiteilijayhteistyöhön ja taidemaailmassa toimimiseen liittyvissä asioissa. (Vertaistaiteilijat) Tällä hetkellä Kaarisillan Taidestudiossa taideohjaajan työnkuvaan sisältyy edellä kuvattua tai-

dealan työvalmennuksen mallin sisältämiä tukitoimia, joilla tuetaan erityistä tukea tarvitsevia taiteilijoita työssään. Mahdollisen taidealan työvalmentajan osallistuminen Taidestudion taiteilijan tukemiseen toisi lisäresursseja ja mahdollisuuksia edesauttaa taiteilijoita ammatillisesti. Työvalmentaja-toiminnan rahoittamiseen liittyy kuitenkin muun muassa rahoitusmalleihin liittyviä haasteita, jotka tulisi selvittää. Samoin tulisi kartoittaa, onko mal- lia mahdollista tai realistista hyödyntää osana Kaarisillan toimintaa.

Muita esimerkkejä taidealan erilaisista tukitoimista tai ansaintamalleista, joita on hyödyn- netty erityistaidetoiminnan kentällä, ovat muun muassa osuuskuntamalli sekä yritystoimin- ta. Esimerkiksi Omillaan osuuskunta on erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden ja heidän läheistensä perustama osuuskunta, jossa työntekijöinä toimivat tukea tarvitsevat henkilöt. Osuuskunnan tavoitteena on työllistää erityistä tukea tarvitsevia henkilöitä sekä harjoittaa kannattavaa liiketoimintaa. Osuuskunnan työntekijät saavat tukea toimimiseen Pirkan- maan Settlementtipalvelut Oy:n ylläpitämän OmaPolun ohjaajilta. Toiminnalla halutaan kehittää työelämäosallisuutta ja ansaintamahdollisuuksia sekä edistää työelämää koske- vaa yhdenvertaisuutta. (Omillaan osuuskunta.) Esimerkki yritystoiminnasta on Helsingissä toimiva Pertin Valinta, joka on Pertti Kurikan nimipäivät -punkbändin perustama outsider- taiteen tuotantotalo ja välitystoimisto, joka ylläpitää myös kauppaa ja galleriaa Helsingis- sä. Pertin Valinta on ensimmäinen kehitysvammaisten perustama yhteiskunnallinen yritys Suomessa. Yrityksen tuotto ohjataan toiminnan kehittämiseen ja osatyökykyisten työllis- tämiseen. (Pertin Valinta)

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos on toteuttanut vuosina 2020 - 2021 hankkeen, jolla kartoi- tettiin henkilökohtaisen budjetoinnin mahdollisuuksia. Marinin hallituksen hallitusohjelman mukaan toteutetaan vammaispalveluiden uudistus, jossa tarkoituksena on huomioida vammaisten ihmisten yksilölliset tarpeet paremmin. Tähän liittyen toteutettiin henkilökoh- taisen budjetoinnin hanke, jonka lähtökohtana oli vahvistaa vammaisen henkilön itsemää- räämisoikeutta, osallisuutta ja valinnanmahdollisuuksia palveluiden suunnittelu- ja toteut- tamisprosessissa. Hankkeen pohjalta laadittiin henkilökohtaisen budjetoinnin malli sekä raportti tarvittavista lainsäädännön muutoksista. Henkilökohtainen budjetointi toimisi yhte- nä vammaisten henkilöiden sosiaalipalveluiden järjestämistapana. (Nurmi-Koikkalainen 2022.) Henkilökohtaisen budjetoinnin malli mahdollistaisi erityistä tukea tarvitsevalle hen- kilölle laajemmat mahdollisuudet vaikuttaa itse omien tukitoimien ja sosiaalipalveluiden hankintaan. Tämä malli voisi olla ratkaisu myös erityistaidetoiminnan järjestymiseen ja tarvittavan tuen saamiseen taiteilijana toimimiseen ja sen joustavampaan rahoittamiseen.

5.2 Kehittämistyön hyödyt kohdeorganisaatiolle

Kehittämistyö tuo esille useita tukitoimia ja ratkaisumalleja, jotka edesauttavat erityistä tukea tarvitsevia taiteilijoita ammatillisessa toiminnassaan. Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskus voi tutkimustulosten avulla keskittyä kehittämään toimintaansa niin, että se vastaa asiakkaiden tarpeisiin. Kehittämistoimenpiteiden kautta Kaarisillan toiminnan on mahdollista tavoittaa enemmän ihmisiä ja mahdollistaa uusia asiakkuuksia. Kaarisilta jatkaa tässä kehittämistyössä esitettyjen tulosten soveltamista esimerkiksi järjestämällä jatkokehittämisen työpajoja. Tarkoituksena on kehittää ja konseptoida ratkaisuja ja malleja toiminnan kehittämiseen tämän kehittämistyön pohjalta: siirrytään tuplatimantti-mallin tuota-osioon. Kaarisillalla on myös halu vaikuttaa yhteiskunnallisesti ja tuoda esille taiteilijoiden asemaa ja taiteen ja kulttuurin tasa-arvoista saavutettavuutta sekä kulttuurisia oikeuksia. Opinnäytetyö tuo esille erityistä tukea tarvitsevia taiteilijoita ja erityistaidetoiminnan merkitystä.

5.3 Kehittämistyön hyödyt alalle ja taiteilijoille

Kehittämistyö tuo esille erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden näkökulmia ammatissa toimimiseen liittyviin haasteisiin, merkityksiin ja toiveisiin heidän itsensä kertomana. Kehittämistyön pohjalta Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksen on mahdollista kehittää ja laajentaa toimintaansa ja ottaa huomioon erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden tarpeet ja toiveet entistä paremmin. Kaarisillan toiminnan kehittäminen mahdollistaisi uusien asiakkuuksien toteutumisen ja useampien henkilöiden pääsyn osaksi Kaarisillan erityistaidetoimintaa. Kehittämistyö tuo myös esille erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden ammatissa toimimisen ja erityistaidetoiminnan merkityksiä ja tarpeita. Toteutuessaan erityistaidetoiminnan alan yhteistyöllä voidaan tuoda alaa esiin ja edesauttaa erityistaidetoimijoita ja taiteilijoita työssään.

5.4 Kehittämistyön luotettavuus ja eettisyys

Kehittämistyössä on pyritty noudattamaan hyviä tieteellisiä käytäntöjä sekä eettistä ohjeistusta. Opinnäytetyötä tehtäessä on tutustuttu LAB ammattikorkeakoulun opinnäytetyöohjeistukseen. Kehittämistyöstä on myös laadittu yhteistyösopimus Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksen kanssa. Opinnäytetyössä on pyritty tuomaan tutkimustyön prosessi mahdollisimman näkyväksi noudattaen hyviä tieteellisiä käytäntöjä.

On tärkeää, että opinnäytetyössä tuodaan esille sen tekijän perehtyminen aiheen tietoperustaan ja viitekehykseen. Tietoperustaan perehtyminen auttaa perustelemaan omia tut-

kimustuloksia sekä ratkaisuja. Viittaukset aiempiin tutkimuksiin lisäävät työn luotettavuutta. Opinnäytetyön perusteluissa kerrotaan työhön liittyvistä menetelmävalinnoista, jotka auttavat ratkaisemaan tutkimusongelmaa. Tutkimuksessa käytetyt tiedonkeruumenetelmät sekä kerätyn tiedon analyysimenetelmät tulee kuvata ja perustella. Vastaus opinnäytetyön tutkimusongelmaan löytyy aineistosta kerätystä tiedosta: kaikki väitteet tulee perustella aineistolla. Opinnäytetyön laatua tarkastellaan luotettavuuden avulla, joka muodostuu reliabiliteetista eli tutkimustulosten pysyvyydestä sekä validiteetista eli oikeiden asioiden tutkimisesta. Kehittämistutkimuksessa yhdistetään usein useampaa menetelmää, joilla kohdetta kehitetään tai poistetaan ongelma. Tällöin luotettavuutta arvioidaan kunkin menetelmän luotettavuuskriteereillä. Luotettavan työn perustana on aina mahdollisimman tarkka dokumentaatio siitä, mitä, miksi ja miten se on toteutettu, jotta kaikki vaiheet ja niiden luotettavuus on mahdollista arvioida. (Kananen 2012, 162-166, 191-196)

Tässä opinnäytteessä tutkimustyön prosessi ja sen viitekehys on pyritty tuomaan mahdollisimman tarkasti kuvailen ja perustellen esille. Käytetyt menetelmät on valittu siten, että niillä saataisiin mahdollisimman paljon tietoa ja ymmärrystä tutkimuskysymyksiin liittyen. Erityisesti asiakasymmärrystä ja erityistaidetoimintaan liittyviä käytänteitä on haluttu kartoittaa ja ymmärrystä niistä kerryttää mahdollisimman laajasti. Teemahaastatteluilta on kerätty ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. Opinnäytetyön rakenne on pyritty laatimaan tieteellisten käytäntöjen mukaisesti niin, että tutkimuksen eri vaiheet olisi dokumentoitu ja esitetty mahdollisimman tarkasti.

Eettisyys opinnäytetyössä tarkoittaa, että se on toteutettu suunnitelmallisesti ja siinä toteutuu rehellisyyden, huolellisuuden ja avoimuuden periaatteet sekä muiden tutkijoiden työn kunnioittaminen. Eettisten periaatteiden mukaan opinnäytetyön toteuttamisessa tulee huomioida tutkimusaineistojen avoimuus sekä tutkittavan henkilön kohtelu ja oikeudet, henkilötietojen käsittely ja yksityisyyden suoja. (Arene 2020.)

Opinnäytetyössä haastateltujen henkilöiden osallistuminen toteutettiin huomioiden itsemääräämisoikeus: osallistuminen oli vapaaehtoista ja haastattelu oli mahdollista keskeyttää haastateltavan halutessa milloin tahansa. Erityistä huomiota kiinnitettiin siihen, että kaikki haastatellut ymmärsivät haastattelun tarkoituksen, sen vapaaehtoisuuden sekä mahdollisuuden haastattelun keskeyttämiseen. Haastattelusopimus käytiin kaikkien haastateltujen kanssa huolellisesti läpi, ja varmistettiin, että se tuli ymmärretyksi. Yksityisyyden suoja on huomioitu opinnäytteen tekemisessä: henkilötietoja ei ole kerätty tai kirjattu ylös. Haastatelluille on myös todettu, että haastattelunauhoitukset ja muistiinpanot tuhotaan opinnäytetyön valmistuttua. Raportissa käytetyt lainaukset on valittu niin, ettei niistä voi tunnistaa yksityistä henkilöä. Juuri erityisesti erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden kohdalla tähän on kiinnitetty suurta huomiota.

Yhteiskehittämisen työpajassa osallistuvilta henkilöiltä kysyttiin lupa tilanteen dokumentointiin ja kuvien käyttöön opinnäytetyössä. Kaarisillan henkilökunnan haastattelujen kohdalla haastateltavien henkilöiden kanssa todettiin, että heidän tunnistamisensa on mahdollista, koska kyseessä on pieni työyhteisö. Kaikki nämä haastateltavat pitivät asiaa hyväksyttävänä. Aiemmat aihepiiristä tehdyt tutkimukset on haluttu tuoda esiin hyvin, niitä arvostaen ja selkeästi lainaten.

5.5 Jatkokehitysideat

Kehittämistyön tekeminen nosti esiin aiheita, joiden jatkotutkimus ja kehittäminen olisi mielekästä sekä tarpeellista. Yksi kehittämiskohde olisi tuottaa rahoittajille ja päättäjille tietoa ja tuloksia erityistaidetoiminnan vaikuttavuudesta sekä tutkia erilaisia tapoja rahoittaa ja mahdollistaa erilaiset yksilölliset tukimuodot erityistä tukea tarvitseville taiteilijoille. Toinen kehittämisaihe olisi tuottaa opas taiteilijana toimimisesta, joka auttaisi kuvataiteilijan ammatin hahmottamisessa ja ymmärtämisessä niin erityistä tukea tarvitsevia henkilöitä kuin huoltajia ja vammaispalveluiden henkilökuntaa. Opas toimisi apuna taiteen alan ja taiteilijan ammatin ymmärtämisessä sekä esittelisi erilaisia tapoja ja toimintamalleja toimia taiteilijana. Kolmas kehittämiskohde olisi tehdä tutkimusta ja vaikuttamistyötä korkeakoulutasoisten jatko-opintojen mahdollistamiseksi erityistä tukea tarvitseville taiteilijoille.

5.6 Opinnäytetyön anti tekijälleen

Koen työni kuvataideohjaajana ja –mentorina Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskuksen Taidestudiossa erittäin merkityksellisenä. Myös erityistaidetoiminnan alan ja erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden haasteet ovat työssä läsnä ja arkipäivää. Kehittämistyön kautta halusin tuoda esille erityistaidetoimintaa ja erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden ammatissa toimimisen haasteita. Pitkä työhistoriani on kerryttänyt minulle kokemusta ja näkemystä alasta: halusin omalta osaltani vaikuttaa ja parantaa taiteilijoiden ja alan tilannetta. Kaarisillan taidetoiminta on ollut monessa asiassa alansa edelläkävijä. Toivon, että tämä kehittämis työ antaa työkaluja kehittää taidetoimintaa edelleen.

Kehittämistyön tekeminen antoi minulle mahdollisuuden katsoa asiaa ja tilannetta eri näkökulmista ja etsiä konkreettisia ratkaisuja. Kehittämistyöhön palvelumuotoilu oli luonteva valinta, kehitetäänhän tässä nimenomaan palvelua. Palvelumuotoilu ja sen menetelmät osoittautuivat tehokkaaksi sekä joustavaksi tavaksi kehittää toimintaa. Yhteiskehittäminen oli itselle opettavaa: menetelmä tuo palvelun käyttäjän keskiöön mikä optimoi kehittämis-

tä. Erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden osallistaminen kehittämistyöhön oli merkityksellistä: on olennaista, että he tulevat kuulluksi.

Opinnäytetyön tekeminen edesauttoi omaa ammatillista kasvuani ja lisäsi osaamistani. Kehittämistyö tuo esiin Kaarisillan taidetoiminnan sekä koko erityistaidetoiminnan alan toimintaa ja siihen liittyviä merkityksiä ja vaikutuksia. Toivon, että työstä on apua alalle ja erityistä tukea tarvitseville taiteilijoille.

LÄHTEET

- Ahlstrand, A. 2019. Osallistamisesta osallisuuteen – hyviä käytäntöjä yhdessä kehittäen. Viitattu 5.5.2021. Saatavissa <https://blogit.metropolia.fi/hiilta-ja-timanttia/2019/10/04/osallistamisesta-osallisuuteen-hyvia-kaytantoja-yhdessa-kehittaen/>
- Ahonen, T. 2017. Palvelumuotoilu SOTE:ssä. Palvelumuotoilun käsikirja sosiaali- ja terveysalan palvelujen kehittämiseen. Nummela: Painokiila Oy.
- Arene 2020. Opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 15.11.2022. Saatavissa <https://www.arene.fi/julkaisut/raportit/opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/>
- Haveri, M. & Lilja, P. 2022. Yhdenvertainen taide - hyviä kysymyksiä ja parhaita käytäntöjä. Hämeenlinna: Kettuki ry
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Honkala, N. & Laitinen, L. 2017. Näkökulmia taiteen ja kulttuurin tutkituista vaikutuksista. Luettu 31.10.2022. Saatavilla: <https://www.sitra.fi/artikkelit/nakokulmia-taiteen-ja-kulttuurin-vaikutuksiin/>
- Hämäläinen, K & Vikka, H. & Miettinen, S. 2011. Asiakasymmärryksen ja käyttäjätiedon hankkiminen. Miettinen, Satu (toim.): Palvelumuotoilun uusia menetelmiä käyttäjätiedon hankintaan ja hyödyntämiseen. 2. painos. Tampere: Tammerprint Oy.
- Ihmisoikeusliitto. YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. Viitattu 31.10.2022. Saatavissa <https://ihmisoikeusliitto.fi/ihmisoikeudet/ihmisoikeuksien-julistus/>
- Jokelainen, S. 2019. Taidestudiotoimintamallin kehittäminen. Opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Viitattu 18.10.2022. Saatavissa <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019052913145>
- Kaarisilta ry. Viitattu 17.10.2022. Saatavissa <https://www.kaarisilta.fi/>
- Kallioinen, R., Ketonen, H., Taulu, S., Vienamo, E. 2021. Taiteilijoiden toiveista toimenpide-ehdotuksiksi. ITE-taiteen, outsider-taiteen ja erityistaidetoiminnan toimialakartoitus 2021. Viitattu 24.11.2022. Saatavissa https://msl.fi/itetaide/wp-content/uploads/sites/5/2021/06/ITE-taiteen_outsidertaiteen_ja_erytistaidetoiminnan_toimialakartoitus_2021_saavutettava_web.pdf

- Kananen, J. 2017. Kehittämistutkimus interventiotutkimuksen muotona. Opas opinnäytetyön ja pro gradun kirjoittajalle. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Keränen, M. & Hiltunen, P. 2022. Asiakasprofiilin luominen. Proakatemia essee pankki. Viitattu 28.11.2022. Saatavissa <https://essee pankki.proakatemia.fi/asiakasprofiilin-luominen/>
- Kettuki ry. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa: <https://kettuki.fi/>
- Koivisto, M. & Säynäjäkangas, J. & Forsberg, S. 2019. Palvelumuotoilun bisneskirja. Alma Talent.
- Kurronen, J. 2013. Sivistystoimen työkalupakki palvelumuotoiluun. Viitattu 5.5.2021. Saatavissa <https://www.yumpu.com/fi/document/read/34694862/sivistystoimen-tyokalupakki-palvelumuotoiluun2>
- Laes, T., Juntunen, M-L., Heimonen, M., Kamensky, H., Kivijärvi, S., Nieminen, K., Tuovinen, T., Turpeinen, I. & Elmgren, H. 2018. Saavutettavuus ja esteettömyys taiteen perusopetuksen lähtökohtana. ArtsEqual -toimenpidesuositus. Viitattu 24.11.2022. Saatavissa: <https://sites.uniarts.fi/documents/14230/0/Saavutettavuus-toimenpidesuositus+%28PDF%29/9143ee82-6222-433f-9538-0a91009c08ba>
- Laitainen, S. 2020. Taidetyöskentelyn merkitys PPHYKYN Studio Viis -kollektiivissa. Opinnäytetyö. LAB ammattikorkeakoulu. Viitattu 18.10.2022 Saatavissa <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020111222710>
- Lehikoinen, K. & Rautiainen, P. 2016. Kulttuuristen oikeuksien toteuttaminen osaksi sote-palveluja. Viitattu 25.11.2022. Saatavissa [df5a3d5e-ae2-413d-baea-cedce6db2575 \(artsequal.fi\)](https://artsequal.fi/)
- Mattelmäki, T. 2015. Palvelumuotoilu saapuu kaupunkiin. Jyrämä, A. & Mattelmäki, T. (toim.): Palvelumuotoilu saapuu verkostojen kaupunkiin. Verkosto- ja muotoilunäkökulmia kaupungin palveluiden kehittämiseen. Helsinki. Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu Aalto ARTS Books. Helsinki: Unigrafia Oy
- Miettinen, S. (toim.) 2011. Palvelumuotoilu – uusia menetelmiä käyttäjätiedon hankintaan ja hyödyntämiseen. Helsinki: Teknologiainfo Teknova Oy
- Muurinen, M. 2012. Käyttäjänalyysi osana suunnitteluprosessia. Laurea ammattikorkeakoulu. Viitattu 4.5.2021. Saatavissa <https://docplayer.fi/44794671-Kayttajaanalyysi-osana-suunnitteluprosessia.html>

Mäkinen, M. 2018. Palvelumuotoiluajattelemalla paremmaksi? Opas järjestö- ja yhdistystoimijoille. Changeagenta.

Nurmi-Koikkalainen, P. & Rantala, V. & Sjöblom, S. (toim.) 2022. Työpäperi 3/2022. Vammaisten henkilöiden henkilökohtaisen budjetoinnin kokeiluhankkeen tuloksia. Esitys Suomen malliksi. Viitattu 16.11.2022. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143795/URN_ISBN_978-952-343-801-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ohmerluoma, A. 2022. ”Hän on taide, taide on hän” – Eryistä tukea tarvitsevien henkilöiden taidepolut yhdenvertaisuuden näkökulmasta huoltajien kertomana. Kasvatustieteen pro gradu –tutkielma. Oulun yliopisto. Viitattu 3.11.2022. Saatavissa <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-202205152031.pdf>

Oikeusministeriö. Mitä yhdenvertaisuudella tarkoitetaan? Viitattu 24.11.2022. Saatavissa <https://yhdenvertaisuus.fi/mita-on-yhdenvertaisuus>

Omillaan osuuskunta. Viitattu 28.11.2022. Saatavissa <https://www.omillaan.fi/>

Pertin Valinta. Viitattu 28.11.2022. Saatavissa <https://www.pertinvalinta.fi/>

Rosavaara, K. (toim.) 2022. Kuvataidekoulutuksen ja -kasvatuksen visio 2030. Taideyliopisto. Viitattu 29.11.2022. Saatavissa https://taju.uniarts.fi/bitstream/handle/10024/7658/Kuvataidekoulutuksen_visio_2030_2022.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Spesia. Koulutukset. Viitattu 31.10.2022. Saatavissa <https://www.spesia.fi/koulutukset/kuvallisen-ilmaisun-toteuttaja/>

Stickhorn, M. & Hormess, M. & Lawrence, A. & Schneider, J. 2018. This is service design doing. Applying service design thinking in the real world. A practitioner’s handbook. Sebastopol: O’Reilly Media.

Sutela, K. 2017. Taide, taiteellinen toiminta ja vammaisten henkilöiden ja erityistä tukea tarvitsevien hyvinvointi. Julkaisussa Taide ja hyvinvointi. Katsauksia kansainväliseen tutkimukseen. Kokos-julkaisusarja 1/2017. Taideyliopisto. Viitattu 25.11.2022. Saatavissa https://taju.uniarts.fi/bitstream/handle/10024/7104/Kokos_1_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tuulaniemi, J. 2016. Palvelumuotoilu. 3. painos. Helsinki: Talentum Pro

Vertaistaitelijahanke 2020. Taidealan työvalmennus -toimintamalli. Viitattu 17.10.2022 Saatavissa <https://www.vertaistaitelijat.fi/toimintamalli/>

YK 2016. Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista. Viitattu 18.10.2022. Saatavissa

https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027/20160027_2#idp446341120

YK-liitto. Vammaisten oikeudet. Viitattu 31.10.2022. Saatavissa <https://www.ykliitto.fi/yk-teemat/ihmisoikeudet/vammaisten-oikeudet>

KUVIOT

Kuvio 1. Kehittämistyön visuaalinen viitekehys.

Kuvio 2. Kaarisillan taidetoimintaa, sen eri osioita ja niiden keskinäisiä suhteita, kuvaava mind map.

Kuvio 3. Laadullista tutkimusta kuvaava kuvio (Kananen 2012, 29 mukaan).

Kuvio 4. Kehittämistyön prosessin kuvaus tuplatimanttimalia hyödyntäen (Koivisto 2019, 43 mukaan).

Kuvio 5. Kaarisillan taidetoimintaa kuvaava palvelupolku.

Kuvio 6. Kaksi asiakasprofiliia kuviona havainnollistettuna.

Kaikki kuviot on toteuttanut Johanna Immeli.

KUVAT

Kuva 1. Valokuva yhteiskehittämisen työpajassa käytetystä Kaarisillan taidetoiminnan palvelupolkua kuvaavasta plakaatista. Kuva Johanna Immeli.

Kuva 2. Valokuva palvelupolkuplakaatista, johon kehittämisideat tuotiin post it –lapuilla. Kuva Johanna Immeli.

Kuva 3. Valokuva kehittämistyöpajasta, joka toteutettiin Kaarisillassa. Kuva Mira Valkonen.

LIITTEET

Liite 1: Haastattelusopimus

SUOSTUMUS KEHITTÄMISTYÖHÖN OSALLISTUMISESTA

Osallistun haastateltavaksi Johanna Immelin kulttuurialan ylempään AMK-kehittämistyöhön, jonka aiheena on Kaarisillan Taidestudiotoiminnan kehittäminen ja erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden ammatissa toimimisen edellytysten parantaminen. Muotoilu- ja media-alan opinnäytetyö suoritetaan LAB ammattikorkeakoulussa Lahdessa.

Opinnäytetyö on sen valmistuttua avoimesti saatavissa Theseus-tietokannasta. Olen tietoinen siitä, että haastattelut nauhoitetaan ja tutkimuksen raportoinnissa voidaan käyttää suoria lainauksia haastatteluista. Tallenne on ainoastaan opinnäytetyön tekijän käytettävissä ja nauhoitukset tuhoetaan tutkimuksen valmistuttua. Olen tietoinen opinnäytetyön ja haastattelun luottamuksellisuudesta. Haastateltavien henkilöllisyyttä ei pysty tunnistamaan tutkimuksen missään vaiheessa. Opinnäytetyön tekijä on vaitiolovelvollinen haastatteluun osallistuneiden henkilöllisyydestä ja yhteystiedoista. Tiedän, että voin keskeyttää tutkimukseen osallistumisen milloin tahansa.

Tätä suostumuslomaketta on tehty kaksi samanlaista kappaletta, toinen haastateltavalle ja toinen haastattelijalle.

Paikka ja aika: _____

Allekirjoitukset:

Johanna Immeli

Liite 2: Haastattelukysymykset erityistä tukea tarvitsevalle taiteilijalle

1. Taiteilijapolkusi: miten sinusta tuli taiteilija?
2. Mitä taiteilijana toimiminen ja taiteen tekeminen merkitsevät sinulle?
3. Miten taiteellinen toimintasi järjestyy tällä hetkellä?
4. Millaista tukea tarvitset ja millaista tukea saat?
5. Missä olet taiteilijana onnistunut?
6. Mitkä ovat tulevaisuuden toiveesi ja haaveesi liittyen taiteilijana toimimiseen ja taiteen tekemiseen?

Liite 3: Haastattelukysymykset kuvataideohjaajalle ja –opettajalle

1. Mikä on erityistaidetoiminnan, ja erityisesti Kaarisillan taidetoiminnan, merkitys?
2. Mihin palvelun tarpeeseen erityistaidetoiminta vastaa?
3. Millaisia havaintoja sinulla on erityistaidetoiminnan vaikutuksista?
4. Mitkä ovat erityistä tukea tarvitsevan taiteilijan ammatissa toimimisen haasteet ja edellytykset?
5. Miten erityistaidetoimintaa tulisi kehittää?
6. Mitkä ovat havaintosi opiskelun merkityksestä ja ammattiin sijoittumisesta erityistä tukea tarvitsevan taiteilijan kohdalla?

Liite 4: Haastattelukysymykset sosiaalityöntekijälle

1. Millaista toimintaa Kaarisillan Taide- ja Toimintakeskus järjestää?
2. Miten asiakkuudet järjestyvät?
3. Miten näet taiteen alan ja taiteilijan ammatin arvostamisen ja ymmärtämisen sosiaalialalla ja vammaispalveluissa?
4. Mikä on ammatillisten opintojen merkitys erityistä tukea tarvitsevalle henkilölle?

5. Miten erityistä tukea tarvitsevat taiteilijat sijoittuvat työelämään ja millaisia tukitoimia tarvitaan?
6. Mikä on Kaarisillan Taidestudiotoiminnan merkitys?
7. Miten erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden toimeentulo järjestyy?
8. Miten Kaarisillan toimintaa tulisi kehittää?